

SELETUSKIRI

põllumajandusministri määruse “Kohaliku tegevusgrupiga halduslepingu sõlmimise taotlemise ja taotluse menetlemise kord, nõuded kohaliku tegevusgrupi kohta ning *Leader*-meetme raames antava kohaliku tegevusgrupi toetuse ja projektitoetuse saamise nõuded, toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise täpsem kord” eelnõu juurde

Sissejuhatus

Määrus kehtestatakse Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse (edaspidi *ELÜPS*) § 57¹ lõigete 3, 4 ja 6, § 57² lõike 4, § 58 lõike 5, § 59 lõike 5, § 60 lõike 4 ja 62¹ lõike 2 alusel ning kooskõlas nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta (ELT L 277, 21.10.2005, lk 1–40) artikli 18 lõike 4 alusel heaks kiidetud “Eesti maaelu arengukavaga 2007–2013” (edaspidi *arengukava*) ja komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006, milles sätestatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 (Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta) kohaldamise üksikasjalikud eeskirjad (ELT L 368, 23.12.2006, lk 15–73) artikli 58 lõikega 3.

Mõiste *Leader* tähendab “seosed erinevate maamajanduse arengu tegevuste vahel” ja see on tuletatud prantsuskeelsest terminist *Liaison Entre Action de Developpement de l'Economie Rurale*. *Leader* on ELi algatusprogramm, mille abil edendatakse elu maapiirkonnas, kus kohalike inimeste algatusel ja koostööna koostatakse strateegiad oma piirkonnale ning viiakse neid ellu. *Leader*-programmi ülesehitust iseloomustab tähelepanu kohalike inimeste potentsiaalile, piirkonna erivajaduste arvestamisele ja erinevate osapoolte kaasamisele. Meedet rakendatakse läbi arengukava *Leader* telje (4. telg).

Leader-meetme eesmärk on edendada kohalikku algatust, aidates maapiirkonna sisemiste arenguvõimaluste parema kasutamise kaudu kaasa 1., 2. ja 3. prioriteeditelje eesmärkide saavutamisele. Sellest tulenevalt on oluline viia otsustusõigus kohalikule tasandile, mistõttu on ellu kutsutud kohalikud tegevusgrupid, kes töötavad välja kohaliku arengu strateegiad ja rakendavad neid, valides strateegia kohaselt rahastatavaid projekte. Nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 61 punktist c tuleneb üheselt, et nn *Leader*-lähenedamine põhineb altpoolt tuleneval algatusel ning kohalikul tegevusgrupil peab olema otsustusõigus kohaliku arengu strateegia koostamise ja rakendamise puhul. Kohalik tegevusgrupp tekib kogukonna enda algatusel, kogukond ise määratleb kohaliku arengu prioriteetid ning otsustab, milliste projektide elluviimine aitab kõige paremini kaasa kohalikule arengule.

Kohaliku tegevusgrupi õigus ja kohustus teha projektitoetuse taotluse kinnitamise otsuseid tuleneb nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 62 lõikest 4 – ”kohalikud tegevusgrupid peavad valima strateegia kohaselt finantseeritavad projektid”. Rahastamiseks sobivate projektide valimise kohustus on seega pandud kohalikule tegevusgrupile, mistõttu on tegemist ülesandega, mida keegi teine ei saa täita. Kuna tegemist ei ole ülesandega, mida riik saaks ise täita, siis rahastavate projektide valimise õigus antakse kohalikule tegevusgrupile halduslepinguga. Halduskoostöö seaduse alusel sõlmitud halduslepinguga antakse kohalikule tegevusgrupile üle haldusakti andmise õigus. Tegemist on ülesannete üleandmisega, millega kaasneb täidesaatva riigivõimu volituste üleandmine.

Kohaliku tegevusgrupi tehtud projektitoetuse taotluse kinnitamise otsus on Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ametile (edaspidi *PRIA*) projektitoetuse taotluse esitamise tingimuseks ja selle kaasrahastamiseks Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (edaspidi *EAFRD*). Kohaliku tegevusgrupi näol on tegemist haldusorganiga haldusmenetluse seaduse (edaspidi *HMS*) § 8 lg 1 mõttes, kes annab välja eelhaldusakti (Tartu Ringkonnakohtu 11. mai 2010.a otsus haldusasjas 3-09-1804). Seetõttu on vajalik, et kohalik tegevusgrupp järgib otsuste tegemisel HMSi nõudeid.

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Põllumajandusministeeriumi maaelu arengu osakonna kohaliku algatuse ja elukeskkonna büroo juhataja Anneli Kimmel (tel. 625 6531, anneli.kimmel@agri.ee) ning sama büroo koosseisuvälised teenistuja-peaspetsialistid Vivia Aunapuu-Lents (tel. 625 6296, vivia.aunapuu-lents@agri.ee) ja Konstantin Mihhejev (tel. 625 6187, konstantin.mihhejev@agri.ee). Juriidilise ekspertiisi määruse eelnõule on teinud Põllumajandusministeeriumi õigusosakonna koosseisuväline teenistuja-peaspetsialist Helen Palginõmm (tel. 625 6260, helen.palginomm@agri.ee). Eelnõu on keeleliselt toimetanud õigusosakonna peaspetsialist Leeni Kohal (tel. 625 6523, leeni.kohal@agri.ee).

Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Määruse § 1 sätestab määruse reguleerimisala.

Määruse § 2 sätestab nõuded halduslepingu sõlmimist taotlevale kohaliku tegevusgrupile. Kohalik tegevusgrupp on üks põhielement *Leader*-lähenedes, nagu on sätestatud ka nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 61 punktis b. Määruse kohaselt saab kohalikuks tegevusgrupiks olla mittetulundusühing, kelle põhikirjaline tegevus on suunatud kohaliku elu arendamisele ja kes vastab kohalikule tegevusgrupile esitatavatele nõuetele.

Lõike 2 kohaselt on halduslepingu sõlmimist taotlev kohalik tegevusgrupp välja töötanud strateegia, mille on heaks kiitnud Põllumajandusministeerium. Nimetatud nõue tuleneb ELÜPS § 57² lõike 2 punktist 2 ning on üheks halduslepingu sõlmimise eelduseks.

Lõikes 3 on nimetatud olulisemad töökorrad, mida kohalik tegevusgrupp peab järgima projektitoetuse taotluste menetlemisel eesmärgiga tagada rahastatavate projektide valimine võimalikult selgel ja läbipaistval viisil. Nimetatud töökorrad on § 11 lõikes 3 sätestatud ülesannete täitmise tagamiseks ning on üheks halduslepingu sõlmimise eelduseks. Nõue tuleneb ELÜPS § 57² lõike 2 punktist 3. Selle lõike kohaselt peab kohalik tegevusgrupp olema vastu võtnud töökorrad, millega tagatakse HMS nõuete kohane menetlus projektitoetuse taotluse

kinnitamise otsuse tegemisel ning isiku õiguste kaitse muudes küsimustes. Kohalik tegevusgrupp peab välja töötama organisatsiooni sisesed töökorrad projektitoetuse taotluse registreerimiseks ja säilitamiseks, projektitoetusi taotlusi hindava töörühma moodustamise korra ja korra projektitaotluste hindamiseks, sh projektitaotluste paremusjärjestuse koostamiseks ja hindamistulemuste kinnitamiseks. Samuti taandamise korra, kus on kirjeldatud tegevused, mida peab tegema isik, kes vastavalt HMSile on kohustatud end taandama hindamisprotsessist, st taandamise korras tuleb kirjeldada, kes on need isikud, keda teavitatakse ja millises vormis esitatakse teavitus. Vaiete korras tuleb kirjeldada isikuid ja/või organeid, kes on seotud vaide lahendamise ja tegevusi, mida tehakse, kui kohalikule tegevusgrupile esitatakse vaide.

Töökorrad peaksid sisaldama informatsiooni ka menetlustähtaegade kohta, st soovitame töökordadesse märkida ka projektide menetlemise erinevate etappide läbiviimiseks kuluv aeg, et protsess oleks ajaliselt kaardistatud ja ei veniks põhjendamatult. Töökorrad, millest kohalikud tegevusgrupid oma tegevuses juhivad peavad olema kvaliteetselt koostatud ja kohaliku tegevusgrupi otsustusorganite poolt kinnitatud ning avalikkusele tutvustatud.

Määruse §-des 3 ja 4 sätestatud nõuded on samuti üheks halduslepingu sõlmimise eelduseks. Nimetatud nõue tuleneb ELÜPS § 57² lõike 2 punktist 1.

Määruse § 3 sätestab nõuded kohaliku tegevusgrupi tegevuspiirkonna kohta.

Tegevuspiirkonnaks on kohaliku tegevusgrupi liikmeteks olevate kohalike omavalitsusüksuste (vallad koos vallasiseste linnadega) ja kuni 4000 elanikuga linnade territoorium. Tegevuspiirkonna elanike arv peab jääma vahemikku 10 000–100 000. Tegevuspiirkonna elanike arvu suurus on lubatud põhjendatud erandid. Silmas on peetud eelkõige geograafilistest iseärasustest tingitud põhjusi (nt Hiiumaa), samas ei laiene selline erand kõigile saartele, sest kohaliku tegevusgrupi moodustamiseks peab olema vähemalt kaks kohaliku omavalitsuse üksust.

Määruse § 4 sätestab nõuded kohaliku tegevusgrupi liikmesuse ja otsustusprotsessi kohta.

Iga liikmeks oleva kohaliku omavalitsuse üksuse kohta peab sama kohaliku tegevusgrupi liikmeks olema vähemalt üks sama omavalitsusüksuse territooriumil tegutsev äriühing või füüsilisest isikust ettevõtja ja mittetulundusühing või sihtasutus. Maavalitsuse või mõne muu riikliku valitsusasutuse osalemine ei ole lubatud, sest *Leader*-lähendamise põhimõtte kohaselt peab riigi sekkumine otsustusprotsessi olema minimaalne. Füüsilised isikud ei saa kuuluda kohaliku tegevusgrupi liikmete hulka, mis aga ei piira nende osalemist kohaliku tegevusgrupi tegevuses. Üks liige saab kuuluda korraga ainult ühte kohaliku tegevusgruppi ja seda ka suurte üleriigiliste katusorganisatsioonide puhul, sest kohalikes tegevusgruppides peaksid olema esindatud eelkõige kohaliku elu mõjutavad institutsioonid. Heaks tavaks on, et üks inimene esindab ainult ühte organisatsiooni.

Kohaliku tegevusgrupi põhikirjas peab olema sätestatud, et liikmeskond on avalik ja avatud uute liikmete vastuvõtuks. Kui kohalik tegevusgrupp peab põhjendatuks seada tingimusi isikutele, kes soovivad astuda kohaliku tegevusgrupi liikmeteks, siis peab see tingimuslikkus välja tulema tegevusgrupi põhikirjast (st. et mis tingimustele peab isik vastama, et tal oleks võimalik tegevusgrupi liikmeks saada) koos sätetega selle kohta kes otsustab, kas konkreetne isik võetakse vastu tegevusgrupi liikmeks või mitte. Kui vastavad tingimused on põhikirjas kehtestatud, siis ei tohi kohalik tegevusgrupp nendest tingimustest liikmeks vastuvõtmisel kõrvale kalduda. Oluline on seejuures, et kohaliku tegevusgrupi liikmeks vastuvõtmise nõuded peavad olema mõistlikud.

Lõige 8 sätestab, et kohaliku tegevusgrupi rakenduskava või kohaliku tegevusgrupi toetuse või projektitoetusega seotud otsuse võtab vastu kohaliku tegevusgrupi üldkoosolek, juhatus või põhikirjas ettenähtud muu organ. Kui määruses on sätestatud, et asjakohase otsuse võib vastu võtta üldkoosolek, siis ei saa otsustamist delegeerida juhatusele või muule organile. Lisaks peab silmas pidama, et juhatuse ja muu otsustusorgani, sealhulgas § 11 lõikes 3 punktis 5 nimetatud töörühma liikmed peavad olema esindatud nii, et kohaliku omavalitsuse üksuste esindajate ja riigi või kohaliku omavalitsuse üksuse osalusena eraõiguslike juriidiliste isikute esindatus on alla 50%.

Lõige 10 sätestab, et kohaliku tegevusgrupi juhatus koosneb vähemalt kolmest liikmest. Sätte eesmärk on tagada kollegiaalne otsustus ja vastutus kohalike tegevusgruppide erinevate organite tasandil. Samuti aitab säte tagada, et määruse § 11 lõike 3 punktis 5 toodud nõude täitmine, mille kohaselt töörühma liikmed ei ole kohaliku tegevusgrupi juhatuse liikmed, täitmine oleks sisuline ning vältida, et nõude täitmine tagatakse formaalselt erinevate juhtorganite suuruse muutmisega.

Määruse § 5 sätestab, et kohalik tegevusgrupp peab olema oma tegevuspiirkonna kohta välja töötanud strateegia. Välja on toodud strateegiale esitatavad nõuded ja osad, millest strateegia peab koosnema. Silmas tuleb pidada seda, et strateegia rakendamine aitaks kaasa ühe või mitme arengukava telje eesmärgi saavutamisele. Nõue on kehtestatud kooskõlas nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikliga 63. Strateegia peab olema integreeritud, jätkusuutlik ja sisaldama uuenduslikke elemente.

Üldosa peaks sisaldama andmeid kohaliku tegevusgrupi ja tema asutamise, tegevuspiirkonna, liikmeskonna ja nende kogemuste kohta. Kajastatud peaks olema põhiandmed kohaliku tegevusgrupi ja tema asutamise kohta, muuhulgas kus ja millal toimus asutamiskoosolek, samuti kes olid asutajaliikmed. Tegevuspiirkonna kohta kirjeldatakse kohaliku tegevusgrupi territooriumit. Sealhulgas esitatakse loetelu tegevuspiirkonda kuuluvatest valdadest ja linnadest koos nende territooriumi suuruse ja elanike arvuga. Toodud andmed võivad olla tabelis ja soovi korral võib selles tabelis kajastada rohkem seda piirkonda iseloomustavaid arvnäitajaid. Kirjeldatakse tegevuspiirkonna ühist majanduslikku, kultuurilist ja sotsiaalset huvi ning geograafilist ühtsust. Lisatud võiks olla ka selgitus, miks kohalikku tegevusgruppi on kaasatud just need konkreetsed kohaliku omavalitsuse üksused. Liikmeskonna kohta esitatakse kohaliku tegevusgrupi liikmete nimekiri, märkides millist sektorit (avalik, ettevõtlik või mittetulundus) esindatakse, esindaja nimi ja kohaliku tegevusgrupiga liitumise kuupäev. Heaks tavaks on, et erinevaid kohaliku tegevusgrupi liikmeid ei esinda kohalikus tegevusgrupis üks ja sama eraisik, isegi kui ta kuulub erinevate juriidiliste isikute juhatustesse, nõukokku või omanike ringi.

Paljus määrab kohaliku tegevusgrupi haldussuutlikkuse senine koostöökogemus, samuti ka liikmete kogemus. Kohaliku tegevusgrupi arengu ja kogemuste osas kirjeldatakse lühidalt, milline on olnud senine kohaliku tegevusgrupi areng ja saadud kogemused.

On hea ära märkida üksikute liikmete olulisemad elluviidud projektid või osalemine neis, eriti juhul, kui tegu on uute liitunud kohaliku omavalitsuse üksuste ja teiste uute liikmetega.

Kohaliku tegevusgrupi ülesehituse ja arendamise kirjelduse osas tuleks kirjeldada peamiselt kohaliku tegevusgrupi tegutsemise põhimõtteid, töö korralduse aluseid, struktuuri ja administreerimise funktsionaalsust ning kogu tegevuspiirkonna ja erinevate huvigruppide

kaasatust kohaliku tegevusgrupi tegevusse ning edasist tööd piirkonna inimestega. Kirjeldatakse nii olemasolevat struktuuri, selle kujunemist, hetkeolukorda kui ka plaane.

Juhtimise ja töökorralduse osas kirjeldatakse kohaliku tegevusgrupi tegutsemise aluseid, sealhulgas põhikirjast tulenevaid, ja partnerluspõhimõtete tagamist. Antakse teave juhtimise põhimõtetest ja struktuurist. Nimetatakse kohaliku tegevusgrupi juhtorganid ja lühidalt nende valiku printsiip ja volituste pikkus. Antud osas võiks olla kirjeldatud ka, kuidas tagatakse kohaliku tegevusgrupi haldussuutlikkus. Milline on kohaliku tegevusgrupi tegevmeeskond, kas on palgatud või on kavas palgata tegevjuht, tegevjuhi abi või muud töötajad, lühidalt nende ülesanded jms. Samuti võiks olla kirjeldatud, kas ja kus asub kohaliku tegevusgrupi büroo, kuidas on tagatud sellele ligipääs ja millised on lahtiolekuajad, mitu inimest töötab büroos ning millised on nende ülesanded ja tööjaotus. Samuti võiks anda lühidalt informatsiooni selle kohta, kuidas on kavas planeerida büroo töö kogu käesoleva strateegia rakendamise perioodiks.

Kohaliku tegevusgrupi elujõulisuse osas antakse lühiülevaade strateegia rakendamiseks vajalike vahendite allikatest, näiteks *Leader*-meetme raames antav toetus, liikmemaksud, muud võimalikud programmid, laenud jne. Välja tuleks tuua ka rahaliste vahendite olemasolu ja võimalused kontori ülalpidamiseks ja töötajate palkamiseks.

Tegevuspiirkonna sotsiaal-majandusliku olukorra kirjelduse osas kirjeldatakse kohaliku tegevusgrupi tegevuspiirkonna sotsiaal-majanduslikku olukorda ühishuvidest lähtuvalt. Kirjeldatakse tegevuspiirkonna geograafilisi ehk asukohast tingitud näitajaid (asukoht, territoorium, tõmbekeskused, looduskeskkond jms) ja antakse ülevaade rahvastikust (rahvastik, vanuseline koosseis, ränne, ülalpeetavate määr jms). Samuti majandust ja ettevõtlust puudutavad näitajaid (peamised majandusharud, infrastruktuur, teenused, töökohad, tööhõive jms) ning kultuuri- ja sotsiaalvaldkonna näitajaid (kultuuri- ja seltsitegevus jne).

Sealhulgas esitatakse tegevuspiirkonna erinevate piirkondade ja sotsiaalsete ning huvigruppide vajadused, lähtudes ka tegevuspiirkonna sotsiaal-majandusliku olukorra kirjeldusest. Soovitav on välja tuua, millised tegevuspiirkonna erinevate piirkondade sarnased jooned on eristatavad ning kas need on aluseks strateegia koostamisele.

Strateegias peab olema põhjalik ülevaade tegevuspiirkonna arenguvisionist ja valitud prioriteetidest. Juhul kui kavandatakse nii rahvusvahelist kui ka riigisisest koostööd teiste kohalike tegevusgruppidega, siis on soovitav see ka siinkohal välja tuua.

Strateegia koostamisel on oluline lähtuda *Leader*-lähendamise põhielementidest, et tagada strateegia seosmine sidusus, uuenduslikkus, integreeritud lähenemine ja lisanduvus teistele programmidele ning kohaliku arengupotentsiaali kasutamine.

Strateegiast lähtuvate kavandatavate tegevuste ja projektide kirjeldused peavad näitama altpoolt tuleva lähenemise kasutamise võimalusi ja lisaväärtuse tekke soodustamist ning samuti ka kohaliku potentsiaali kasutamist.

Strateegia prioriteetide väljatoomisel võib kasutada ka arengukava vastavate prioriteeditelgede jaotust (kas kõiki või osa neist), kuna kohaliku tegevusgrupi strateegia elluviimine peab tulevikus kaasa aitama ka arengukava eesmärkide täitmisele: 1. telg – põllumajandus- ja metsandussektori konkurentsivõime parandamine; 2. telg – keskkonna ja paikkonna säilitamine; 3. telg – maapiirkondade elukvaliteet ja maamajanduse mitmekesistamine.

Käesolevas osas antakse ka strateegia ajaline määratlus ehk kui pika perioodi peale on strateegia suunatud. Strateegia võib jaotada ka ajaliselt erinevateks prioriteetideks. Kohalik tegevusgrupp saab otsustada, mis järjekorras rakendatakse erinevaid prioriteete. Samuti saab strateegia prioriteetides või strateegia elluviimise kavas paika panna seda, et näiteks väliskoostööprojektidega hakatakse tegelema alles siis, kui kohalik tegevusgrupp on ennast paremini sisse töötanud ning halduspädevus on suurem.

Siinkohal on soovitus arvestada, et strateegia prioriteedid saavad olla aluseks kohalike tegevusgruppide toetuse taotluste vastuvõtmisel kohalike tegevusgruppide strateegias toodud tegevuste elluviimiseks. Väga laiapiiriline strateegia võib hilisemalt panna kohalikule tegevusgrupile suhteliselt suure kohustuse ja vastutuse läbi vaadata ja anda hinnang väga paljudele projektidele, selleks et välja valida rahastatavad projektid, millele PRIA võib toetust anda. Samas võib kitsamalt ja täpsemalt piiritletud strateegia paremini kaasa aidata tegevuspiirkonna probleemide lahendamisele.

Kuna *Leader*-lähendamise rakendamise nõueteks on ka strateegia sisemine sidusus ja uuenduslikkus, siis tuleks antud osa koostamisel sellega arvestada. Näiteks võiks kirjeldada milles seisneb kavandatavate tegevuste uuenduslikkus. Sisemise sidususe osas tuleb jälgida, et strateegia ei oleks ainult kogum vajalike projektide kirjeldustest, vaid kogu strateegia oleks seesmiselt sidus ning suunatud valitud prioriteetidele ja strateegia eesmärkide täitmisele. Teisiti öeldes, et tegevused (projektid) strateegia elluviimiseks peavad lähtuma strateegia ülesannetest, ülesanded prioriteetidest ja visioonist, mis aga omakorda peaks tulenema tegevuspiirkonna sihtgruppide vajadustest. Sihtgruppide vajadused aga selguvad tegevuspiirkonna sotsiaal-majandusliku olukorra kirjeldusest. Strateegiliste valikute all saab välja tuua ka kohaliku tegevusgrupi võimalikud koostööplaaniid teiste kohalike tegevusgruppidega nii kodumaal, kui väljaspool Eestit.

Strateegias ei pruugi nimetada koostööpartnereid nimeliselt, kuid kindlasti on soovitav kirjeldada prioriteetseid valdkondi, milles nähakse koostöövõimalusi ning koostöö vajalikkust. Loomulikult juhul, kui on juba teada võimalikud koostööpartnerid, siis oleks soovitav, kui ka need nimetatakse. Hiljem, kui koostööprojekte hakatakse rakendama, sõlmitakse vastav koostööleping ja valitakse koostööprojekti juhtpartner. Strateegiliste valikute osas on otstarbekas välja tuua, milline on valitud prioriteetide ja eesmärkide seotus teiste tegevuspiirkonna strateegiate, arengukavade ja programmidega, näiteks kohaliku omavalitsuse üksuse arengukavade ja jm.

Strateegia prioriteetide vaheline rahaliste vahendite jaotus, sarnaselt arengukava telgedele, tuuakse strateegias välja suhtarvudes ehk protsentides. Parema ülevaate saamiseks rahaliste vahendite jaotusest strateegia prioriteetide vahel on soovitav koostada kokkuvõtlik rahastamiskava, kuhu oleks märgitud rahakasutus telgede lõikes. Enama kui ühe telje meetmete alla kuuluvate tegevuste, kaasaarvatud investeringuobjektide, protsentuaalset jaotumist telgede lõikes arvestatakse nii, et tegevused arvatakse suurema osakaaluga telje tegevuste hulka. Täpsed toetussummad esitatakse strateegia rakendamise kavas (edaspidi *rakenduskaava*), mida tuleb esitada PRIA-le igal aastal 1. novembriks.

Strateegias tuleb kirjeldada kavandatavaid meetmeid üldiselt. Meetmete kohta täpsustav informatsioon tuuakse välja igal aastal esitatavas rakenduskaavas.

Kirjeldatud peaks olema tegevuspiirkonna ja erinevate huvigruppide kaasatus kohaliku tegevusgrupi tegevusse ning edasine töö tegevuspiirkonna inimestega. Kirjeldama peaks nii olemasolevat kaasamistegevust kui ka plaane tulevikuks.

Kaasamise kohta kirjeldatakse, kuidas on kohaliku tegevusgrupi töös rakendatud võimalikult erinevad piirkonnad ja elanikegrupid. Samuti, milliste meetoditega tagatakse informatsiooni jõudmine võimalikult paljude tegevuspiirkonna elanikeni, millised on senised kaasamise meetodid ja millised on planeeritud tulevikus.

Tegevuspiirkonna elanikele suunatud teavituste ja koolituste osas kirjeldatakse, kuidas korraldatakse strateegia rakendamisel tegevuspiirkonna inimeste informeerimine ja koolitamine, näiteks teemadel: *Leader*-lähendamise põhimõtete tutvustamine, tegevuspiirkonna võimaluste tutvustamine, kohaliku tegevusgrupi tegevused jne. Lühidalt võib anda informatsiooni, milliseid infopäevi, seminare ja koolitusi on kavas korraldada, kas kaasatakse ka lektoreid väljastpoolt

Eestit. Kirjeldada võib lühidalt ka kohaliku tegevusgrupi veebilehte ja võrguväljaandeid. Samuti, millised trükised on plaanis koostada ja avaldada ning kuidas planeeritakse korraldada nende levitamine.

Kajastatud võib olla ka, milliseid õppereise planeeritakse koostöö edendamiseks. Üks *Leader*-lähenemise põhielement on ka kohaliku tegevusgrupi ja tegevuspiirkonna inimeste ja huvigruppide erinevates võrgustikes osalemine. Võiks välja tuua, millistes võrgustikes osaleb kohalik tegevusgrupp, kas on valdkondi, kus soovitakse võrgustikus osaleda või ise algatada.

Välja tuleb tuua strateegia seosed ja piirnimised muude fondide, strateegiate, arengukavade ja programmidega. Tuuakse välja strateegia jätkusuutlikkus ja edasise rahastamise võimalused teistest allikatest ja/või isemajandamine. Kui strateegia piirneb või on seotud Euroopa Kalandusfondi (EKF) IV teljega, siis tuleb need siinkohal kindlasti välja tuua.

Strateegia koostamise protsessis on väga oluline arvestada, et valitud prioriteedid oleksid vastavuses tegevuspiirkonna vajadustega. Nimetatud protsess sisaldab otseselt *Leader*-lähenemist altpoolt üles, partnerluse ja piirkonnapõhise lähenemise põhielemente. Antud osas on võimalik kirjeldada strateegia koostamise peamisi etappe, näidates kuivõrd laiapõhjaline on olnud strateegia loomise protsess. Soovitav oleks nimetada strateegia koostamiseks loodud töörühmade teemavaldkonnad, nende juhid ja osalejad, sealhulgas kaasatud ekspertide nimed ja teemavaldkonnad. Samuti toimunud koosolekute ja rühmatööde nimekiri.

Strateegia loomisprotsessi ei ole kaasatud ainult kohaliku tegevusgrupi liikmed, vaid ka muud väga erinevad huvigrupid ja ametnikud. Kui oma panuse on andnud valla-, maakonna- või riiklikud asutused (maavalitsused, koolid, tööhõivebürood, keskkonna, sotsiaal- või arendusnõunikud jm), siis oleks hea ka nende osakaal protsessis välja tuua. Kui üritusi (infopäevad jms) on olnud väga palju, siis loomulikult ei pea loetlema kõiki osalenuid, kuid väga oluline on näidata erinevate piirkondade ja sektorite (avalik, ettevõtlus- ja mittetulundussektor) kaasatust.

Väljavõtted koosolekute protokollidest, osalejate nimekirjadest ja teistest olulistest, kuid mahukatest materjalidest saab paigutada strateegia lisasse. Kohalik tegevusgrupp saab seda ise hinnata, kui palju materjali kajastatakse otseselt strateegias ja kui palju kaasamisprotsessi kirjeldavat materjali on võimalik tutvustada kohaliku tegevusgrupi veebilehe kaudu.

Välja peab tooma oodatav kasu tegevuspiirkonnale tervikuna, soovitatavalt sihtgruppide kaupa. Kirjeldatakse, kuidas tagatakse pidev kaasamine ja tegevuspiirkonna elavdamine. Samuti antakse teavet, kui palju loodetakse luua tegevuspiirkonda uusi töökohti ja edendada muul moel kohaliku potentsiaali kasutamist. Selgitatakse, kuidas planeeritakse *Leader*-meetme kaudu toetust saanud tegevuste jätkumist pärast toetuse kasutamist. Samuti, millised võiks olla alustatud tegevuste või projektide edasised arengud. Antud strateegia osa alusel saab hinnata strateegia jätkusuutlikkust.

Kirjeldatakse strateegia koostamisel kasutatud erinevaid uuringuid, ülevaateid ja ekspertarvamusi. Eraldi tuleks nimetada uuringuid, ülevaateid ja ekspertiise, mis on tellitud meetme 3.6 toetuse vahenditega. Meetme 3.6 raames rahastatud uuringud ja ekspertiisid peaksid olema kättesaadavad ka kohaliku tegevusgrupi veebilehel. Lühidalt võib anda ülevaate, millised uuringute või ekspertiiside tulemused on mõjutanud strateegia koostamist ja prioriteetide valikut ning kui suurel määral. Käesolevas osas võib kirjeldada ka tulevikuplaane: tegevuspiirkonna arendamise jaoks vajalikke uuringuid ja eksperthinnanguid.

Soovitame välja tuua üldise indikatiivse ajakava erinevate prioriteetide ja tegevuste rakendamiseks. Antud osasse saab koondada eelmistes strateegia osades kirjeldatud teabe ajakavade kohta, näiteks: osas „Strateegilised valikud” prioriteetide ja koostööprojektide

rakendamine; osas „Oskuste omandamine ja tegevuspiirkonna arendamine” tegevused; osas „Strateegia koostamisel kasutatud materjalid” plaanid uuringute ja ekspertiiside kohta jne.

Samuti saaks siinkohal kokkuvõtvalt kirjeldada üldises ajalisel plaanis strateegia prioriteetide ja tegevuste elluviimise kaudu planeeritavat tegevuspiirkonna arengut: näiteks oodatav töökohtade juurdekasv, turistide arvu suurenemine, loodavate majutuskohtade arv vms.

Strateegia lisadena saab esitada dokumente ja materjale, mida kohalik tegevusgrupp soovib strateegia täiendamiseks ja lisainformatsiooni andmiseks näidata, ning mis on liiga detailsed või mahukad strateegia tekstis kirjeldamiseks, näiteks erinevad skeemid, kaardid jm strateegiale lisaväärust andev materjal. Kindlasti võib strateegia lisa sisaldada strateegia kinnitamise koosoleku protokollit ära kirja.

Lõige 4 sätestab minimaalse perioodi, mille kohta strateegia koostatakse.

Lõige 5 sätestab, et strateegia ja selle muudatused peavad olema vastu võetud üldkoosoleku otsusega.

Lõige 6 puhul on oluline meele pidada, et kui kohalikust tegevusgrupist lahkub mitu kohaliku omavalitsuse üksust, siis kohalik tegevusgrupp saab jätkata oma tegevust, kui ta vastab ELÜPS ja käesolevas määruses § 2 ja §-des 3–5 sätestatud tingimustele, st ta vastab kohaliku tegevusgrupi tegevuspiirkonna, liikmesuse, otsustusprotsessi ja strateegia kohta kehtestatud nõuetele. Strateegiat peab kindlasti muutma juhul kui kohalikust tegevusgrupist lahkub vähemalt pool kohaliku omavalitsuse üksustest või juhul kui lahkuvate kohalike omavalitsusüksuste elanike arv moodustab vähemalt poole kohaliku tegevusgrupi elanike arvust. Käesoleva lõike eesmärk on tagada kohalike tegevusgruppide tegutsemine piirkonna pikaajalist arengut silmas pidades ning vältida potentsiaalseid lühiajalistest kaalutlustest tulenevaid muudatusi kohalike tegevusgruppide koosseisus.

Lõige 7 sätestab, et strateegiat võib muuta kui strateegia ei vasta mingil põhjusel enam nõuetele või ei vasta kohaliku tegevusgrupi vajadustele. Näiteks võib strateegiat muuta juhul, kui strateegia meedet soovitakse asendada mõne teise meetmega või soovitakse strateegiast välja jätta. Strateegiat võib näiteks muuta ka juhul, kui strateegias prognoositud rahastamiskava ei vasta enam reaalsele vajadustele.

Määruse § 6 sätestab, et Põllumajandusministeerium kiidab strateegiad või selle muudatused heaks 30 tööpäeva jooksul, mille kohta väljastatakse otsus kohaliku tegevusgrupile ning ära kiriri otsusest edastatakse PRIAle. Juhul kui kohaliku tegevusgrupi strateegiat või selle muudatusi ei kiideta heaks, siis ei sõlmi PRIA halduslepingut kohaliku tegevusgrupiga või lõpetab ühepoolset halduslepingu ning peatatakse tegevusgrupi toetuse väljamaksmine kuni strateegia või selle muudatuste heaks kiitmiseni. Kui haldusleping lõpetatakse, siis ei astu PRIA kohaliku tegevusgrupi asemele, et kohaliku tegevusgrupile halduslepinguga antud ülesandeid edasi täita, vaid haldusülesande edasine täitmine lõpetatakse.

Peame vajalikuks märkida, et ELÜPS § 57² kohaselt ei tohi kohalik tegevusgrupp kuulutada välja taotlusvoore alates sellest ajast kui tegevusgrupist on lahkunud vähemalt pool kohaliku omavalitsuse üksustest või vähemalt pool elanikkonnast kuni uue strateegia jaoks heakskiidu saamiseni.

Määruse § 7 sätestab strateegia meetmele esitatavad nõuded, mis tuuakse võimalikult täpselt välja igal aastal esitatavas rakenduskavas. Nõukogu määruse 1698/2005 Lisas I on sätestatud erinevate toetusliikide maksimaalsed võimalikud toetusmäärad või –summad, mida igal liikmesriigil on õigus vähendada. Sama loogikat on kasutatud *Leader*-meetme juures, kus otsustusõigus on viidud kohalike tegevusgruppide tasandile. Nimetatud õigus tuleneb Nõukogu määruse 1698/2005 artikli 61 punktist c, kus on toodud, et kohalikel tegevusrühmadel on otsustusõigus kohaliku arengu strateegiate koostamise ja rakendamise osas.

Lõike 2 kohaselt koosnevad strateegia meetmed muuhulgas järgmistest osadest - kohaliku tegevusgrupi nõuded projektitoetuse taotlejale ja toetuse saajale ning toetuse maksimaalne suurus ja määr strateegia meetme rakendamise korral (punktid 10 ja 11). Määruse § 34 (projektitoetuse määr ja suurus) lõike 1 kohaselt arvestatakse projektitoetuse määra ja suuruse määramisel selles määruuses, arengukavas, nõukogu määruuses (EÜ) nr 1698/2005 maaelu arengu toetuse kohta sätestatud nõuetega ning riigiabi reeglitest tulenevate piirangutega, lähtudes §-i 34 lõigetes 2-9 sätestatud toetuse määrust ja suuruselt. Seega on kohalikel tegevusgruppidel õigus kehtestada määruusega antud maksimaalsete piirmäärade piires detailsemad nõuded, toetuse määrad ja –summad, mis peavad lähtuma piirkonna vajadustest ja olukorrast ning kirjeldatud kohalikus strateegias.

Lõike 2 punktis 1 toodud strateegia meetme nimetus on kohaliku tegevusgrupi otsustada ja valida kuid see peab vastama meetme sisule.

Lõike 2 punkti 3 täitmisel on oluline märkida toetatavate tegevustena ka investeeringud kui neid kavandatakse meetme raames toetada.

Lõike 2 punkti 6 täitmisel tuleb silmas pidada, et strateegia meede peab vastama vähemalt ühele arengukava kolme telje eesmärkidest. Vastasel juhul ei ole meedet võimalik rahastada EAFRDst.

Lõike 2 punkti 7 korral tuleb hinnata, millise meetmega nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 tähenduses on tegemist ning vastavalt sellele määratleda meetme kood ja artikli number, mille alla meede kuulub. Meetmete koodid on toodud komisjoni määruuses (EÜ) nr 1974/2006, milles sätestatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 (Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta) kohaldamise üksikasjalikud eeskirjad (ELT L 368, 23.12.2006, lk 15–73), II lisas. Artikli numbrid on toodud nõukogu määruuses (EÜ) nr 1698/2005.

Lõike 2 punkti 8 korral on oluline teada, et kui kohaliku tegevusgrupi strateegia meetmes langevad täpselt kokku meetme eesmärk (toodud arengukavas), toetuse saaja (toodud põllumajandusministri rakendusmääruuses) ja toetatavad tegevused (toodud põllumajandusministri rakendusmääruuses), tuleb järgida täpselt arengukava meetme rakendusmääruuses kehtestatud reegleid.

Mitme telje ja/või meetme hulka kuuluvate integreeritud tegevuste puhul kohaldatakse tegevuse osade suhtes selle nõukogu määruuses (EÜ) nr 1698/2005 toodud meetme tingimusi, mille reguleerimisalasse tegevuse osa selgelt kuulub (komisjoni määruuse (EÜ) nr 1974/2006 artikkel 42). Kui tegevus kuulub enam kui ühe telje meetme alla, tuleb kulutused lugeda suurema osakaaluga telje kulutuseks (nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikkel 70 lõige 7). Integreeritud meetme korral ei saa tegemist olla arengukava meetmega.

Lõike 2 punktis 10 peab kohalik tegevusgrupp välja tooma kõik nõuded projektitoetuse taotlejale ja projektitoetuse saajale, kaasaarvatud kõik nõutavad dokumendid, mis on vajalikud projektitaotluse hindamiseks. Näiteks majandusaasta aruanne, ehitiste puhul ehitusluba, omandi- või kasutamisoigust tõendavad dokumendid jms. Nõutavate dokumentide nimekirja koostamisel võib lähtuda põllumajandusministri rakendusmäärustes sätestatust. Kuna taotluse võib esitada kohaliku tegevusgrupi tegevuspiirkonnas tegutsev ettevõtja, sihtasutus, mittetulundusühing, seltsing ja kohaliku omavalitsuse üksus, siis siin võib kohalik tegevusgrupp kirjeldada täpsemaid nõudeid projektitoetuse taotlejale. Näiteks kui kohalik tegevusgrupp peab vajalikuks seada täpsemaid tingimusi selle kohta, millist ettevõtjat loetakse tegevuspiirkonnas tegutsevaks ettevõtjaks.

Määruse § 8 sätestab rakenduskavale esitatavad nõuded.

PRIAl tuleb hiljemalt 1. novembriks esitada iga – aastane rakenduskava (määruse lisa 1). Rakenduskavasse märgitakse järgneval kalendriaastal planeeritud tegevused, strateegia meetmed, eelarve ja kavandatud projektitoetuse taotluste vastuvõtu tähtaeg. Rakenduskava peab olema vastu võetud kohaliku tegevusgrupi üldkoosoleku või § 4 lõikes 8 sätestatud nõuete kohase juhatuse või muu organi otsusega. Strateegia meetmete rakendamise eelarve (lisa 1 B-osa) esitatakse strateegia meetmete lõikes. Kui ühe või kõigi meetmete raames kavandatakse jooksva aastal rohkem kui üks taotlusvoor, siis on soovitatav rakenduskavasse märkida iga taotlusvooru eelarve ja projektitoetuse taotluste vastuvõtu tähtaeg eraldi.

PRIAl on õigus rakenduskava tagasi lükata, kui see ei vasta esitatud nõuetele. Kui rakenduskava ei vasta nõuetele võib PRIA esitada järelepärimise ja vastavalt sellele saab kohalik tegevusgrupp rakenduskava täiendada. Rakenduskava ja selle muudatuste nõuetele vastavuse otsustab PRIA 40 tööpäeva jooksul ning teavitab sellest taotlejat PRIA peadirektori otsusega vastavalt PRIA sisestele protseduuridele. Rakenduskava on lubatud muuta kaks korda aastas esitades viimase muudatuse taotluse hiljemalt jooksva aasta 1. detsembriks.

Määruse § 9 sätestab, et halduslepingu sõlmimise taotlemiseks tuleb esitada vormikohane avaldus, mis on toodud Lisas 2, § 2 lõikes 3 nimetatud töökorrad, strateegia, kui seda ei ole PRIAl esitatud enne halduslepingu sõlmimise taotluse esitamist, tegevusgrupi liikmete nimekiri, kui see ei ole kättesaadav tegevusgrupi veebilehelt ja ärakiri kohaliku tegevusgrupi üldkoosoleku otsusest halduslepingu sõlmimiseks taotluse esitamise kohta. Üldkoosoleku otsus on vajalik üldkoosoleku nõusoleku saamiseks halduslepingu sõlmimise taotluse esitamiseks, sest halduskoostöö seaduse alusel sõlmitud halduslepinguga antakse kohalikule tegevusgrupile üle haldusakti andmise õigus. Kuna tegemist on ülesannete üleandmisega, millega kaasneb täidesaatva riigivõimu volituste üleandmine, siis on oluline, et kohaliku tegevusgrupi liikmeskond oleks teadlik ülesande ulatusest ja sellega kaasnevast vastutusest.

Halduslepingu sõlmimise taotluse esitamise aja avalikustab PRIA ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded. Halduslepingu sõlmimise taotlused esitatakse PRIA keskusesse Tartus.

Määruse § 10 sätestab, et PRIA kontrollib halduslepingu sõlmimise taotluse esitamisel nõutavate dokumentide olemasolu ja tähtaegset esitamist, kohaliku tegevusgrupi esitatud halduslepingu sõlmimise taotluse nõuetele vastavust ning esitatud andmete õigsust.

Kui koos halduslepingu sõlmimise taotlusega esitatakse strateegia, siis 10 tööpäeva jooksul alates strateegia saamisest edastab PRIA selle Põllumajandusministeeriumile heaks kiitmiseks.

Määruse § 11 sätestab, et PRIA sõlmib kohaliku tegevusgrupiga halduslepingu 30 tööpäeva jooksul alates kohaliku tegevusgrupi poolt nõuetekohase halduslepingu sõlmimise taotluse esitamisest. Halduslepinguga antakse kohalikule tegevusgrupile õigus nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 62 lõike 4 kohaselt valida rahastatavaid projekte. Kuna haldusleping on seotud Euroopa Liidu programmiperioodi 2007-2013 rakendamisega, siis sõlmitakse see tähtajaliselt kuni 31. detsembrini 2015, st halduslepingut sõlmimata saab kohalik tegevusgrupp täita oma ülesandeid kuni 31. detsembrini 2012. a. Rakendussätte § 48 lõike 3 kohaselt võib PRIA sõlmida halduslepingu ka juhul kui ei ole täidetud § 11 lõike 3 punktis 5 töörühmale sätestatud nõuded andes kohalikule tegevusgrupile täiendava tähtaja kuni 01. juulini 2013. a töörühma nõuetega vastavusse viimiseks.

Halduslepingut ei sõlmita kui kohalik tegevusgrupp ei vasta nõuetele või halduslepingu sõlmimise taotluses on esitatud teadlikult valeandmeid või kohalik tegevusgrupp mõjutab halduslepingu sõlmimise taotluse menetlemist pettuse või ähvardusega või muul õigusvastasel viisil või kohalik tegevusgrupp ei võimalda kontrollida taotluse nõuetekohasust või kohalik tegevusgrupp ei ole puuduste kõrvaldamiseks määratud tähtaja jooksul puudusi kõrvaldanud.

Lõikes 3 on nimetatud tegevused, mida halduslepingu sõlminud kohalik tegevusgrupp peab täitma strateegia rakendamisel. Nimetatud ülesannete täitmine on halduslepingu sõlminud kohalikule tegevusgrupile kohustuseks, mida ta peab täitma jooksvalt.

Lõike 3 punkti 1 kohaselt kuulutab kohalik tegevusgrupp välja projektitaotluste vastuvõtuoja. Projektitaotlustena käsitletakse taotlust, mis on esitatud kohaliku tegevusgrupi tegevuspiirkonnas tegutseva ettevõtja, sihtasutuse, mittetulundusühingu, sealhulgas kohaliku tegevusgrupi, seltsingu ja kohaliku omavalitsuse üksuse (edaspidi *projektitoetuse taotleja*) poolt kohalikule tegevusgrupile projektitoetuse taotluse kinnitamise otsuse saamiseks. Kohaliku tegevusgrupi tehtud projektitoetuse taotluse kinnitamise otsus on PRIAle projektitoetuse taotluse esitamise tingimuseks ja selle kaasrahastamiseks EAFRDst.

Lõike 3 punktid 2–3 ja 9 sätestavad, millist teavet kohalik tegevusgrupp on kohustatud oma tegevuspiirkonna elanikele edastama. Punkti 9 kohaselt avalikustab kohalik tegevusgrupp oma veebilehel informatsiooni nende projektitoetuse saajate kohta, kelle kavandatav tegevus või investeering on realselt ellu viidud, st kellele on PRIA poolt toetus välja makstud ning saavutatud tulemuste kohta.

Lõike 3 punkti 4 kohaselt teavitab kohalik tegevusgrupp PRIAt kuupäevadest, millal tegevusgrupis võetakse vastu projektitaotlusi (projektitaotluste vastuvõtuaegadest). Samuti on kohalikul tegevusgrupil kohustus esitada PRIAle ka projektitaotluste hindamise kriteeriumid ja hindamise kord. Hindamise korras tuleks ette näha tähtaeg, mille jooksul projektitaotlusi hinnatakse. Kui hindamise kriteeriume ja korda ei muudeta väljakuulutatud projektitaotluste vastuvõtuaegade ehk taotlusvoorude vahelisel perioodil, siis piisab, kui need esitatakse üks kord hiljemalt 7 tööpäeva enne esimese taotlusvooru algust. Kui hindamise kriteeriume või hindamise korda muudetakse, siis esitatakse muudetud hindamise kriteeriumid või hindamise kord enne järgmist taotlusvooru. Taotlusvooru ajal, st projektitaotluste vastuvõtu väljakuulutamise

kuupäevast kuni projektitoetuse taotluste kinnitamise otsuste teatavaks tegemise kuupäevani, ei ole lubatud hindamise kriteeriume ega ka hindamise korda muuta.

Lõike 3 punkti 5 kohaselt määrab kohalik tegevusgrupp projektitaotluste hindamiseks ja taotluste paremusjärjestuse koostamiseks organi (edaspidi *töörühm*), kes on eraldiseisev organ kohaliku tegevusgrupi juhatusest ning kelle liikmed ei ole kohaliku tegevusgrupi juhatuse liikmed. Juhatuse liikmete lahusus töörühmast on vajalik eeskätt funktsioonide lahususe ning seeläbi läbipaistvama menetluse tagamiseks. Heaks tavaks on, et töörühma koosseisu ei kuulu ka kohaliku tegevusgrupi tegevpersonal ja isikud, kes vahetult nõustavad projektitoetuse taotlejaid, kuna tegemist on isikutega, kes vastavalt HMS § 11 on menetlusosalised. Töörühm hindab projektitaotluseid hindamiskriteeriumide põhjal ning koostab hindamistulemuste alusel projektitaotluste paremusjärjestuse. Töörühm peab vastama määruse § 4 lõike 8 nõudele, mille kohaselt töörühma liikmed on esindatud nii, et kohaliku omavalitsuse üksuste esindajate ja riigi või kohaliku omavalitsuse üksuse osalusega eraõiguslike juriidiliste isikute esindatus on alla 50%. Juhul kui töörühma tegevusega kaasnevad kulud, siis kajastatakse need rakenduskava real 10 (ekspert hinnang).

Lõike 3 punktis 7 on sätestatud, et kohalik tegevusgrupp peab projektitaotlused läbi vaatama ja asjakohased otsused tegema vastavalt HMS nõuetele. Vastavalt Tartu Ringkonnakohtu otsusele haldusasjas nr 3-09-1804 11. maist 2010. a on kohaliku tegevusgrupi näol tegemist haldusorganiga HMS § 8 lõike 1 mõttes, kes annab välja projektitoetuse taotluse kinnitamise otsuse kui eelhaldusakti HMS § 52 lõike 1 punkti 2 mõttes. Seega on projektitoetuse taotluse kinnitamise või kinnitamisest keeldumise otsus haldusakt, millega tehakse õiguslikuks siduvalt kindlaks asja lõplikul lahendamisel tähtsust omav asjaolu, st kas projekti rahastatakse EAFRDst või mitte.

Lõike 3 punktis 8 nimetatud seotuse määramisel tuleb lähtuda HMS § 10 lõikest 1 ning seotuse korral peab töörühma liige taandama end istungilt. Kui ühe strateegia meetme taotlusvoorus vastuvõetud taotluste hindamine toimub mitmel päeval, siis loetakse seda üheks istungiks. Seotusest tuleb viivitamata teavitada komisjoni esimeest ning oma asendusliiget kui see on määratud, kuid taandamise algatajaks võib olla ka teine menetlusosaline. Seotuse ilmnemisel tuleb vaadata igat konkreetset juhtumit eraldi, st. kas konkreetset juhtumil esineb HMSis nimetatud taandamise alus või mitte ning kas isik võib olla otseselt või kaudselt huvitatud asja lahendist ning hinnata, kas ja millised asjaolud võivad tekitada kahtlust tema erapooletuses. Selliselt tuleb lahendada ka olukorrad, kus projektitoetuse taotluse esitajaks on KOV või KOVi omandis oleva äriühing või KOVi poolt asutatud sihtasutus või mittetulundusühing. Seega ei saa ette öelda, millised isikud tuleb taandada, st. kui kaugele ulatub taandatavate isikute ring. Oluline on, et ei tohi tekkida isiku huvide kollisiooni. Seda aga tuleb igal üksikul juhul eraldi hinnata. HMS § 10 lg 1 punktide 1 kuni 3 sätestatud juhul on menetluses osaleva isiku haldusmenetluses osalemine keelatud ilma, et oleks vaja täiendavalt tõendada või põhjendada kas suhe mõjutas menetluses osalevat isikut ka tegelikult. Loetelu ei ole ammendav, mis tähendab, et kui menetluses osalev isik on mõne muu isiku kaudu või mingi muu seose tõttu otsustusest isiklikult huvitatud, siis võib ka sel alusel nõuda menetluses osaleva isiku menetlusest kõrvaldamist. Sel juhul peab isiklik huvi olema aga küllaldase kaaluga. Taandamise nõudeid peab järgima ka kohaliku tegevusgrupi juhatuse või volinike koosolek kui ta vastavalt § 36 lõigetele 3 ja 4 teeb rakenduskavas nimetatud strateegia meetmele ettenähtud eelarve piires paremusjärjestusse seatud taotluste kinnitamise või kinnitamata jätmise otsuse, sest § 36 lõike 9 kohaselt on

projektitaotluste menetlemine haldusmenetlus ning § 36 lõigetes 3 ja 4 nimetatud otsused on haldusaktid.

Lõike 3 punkti 10 kohaselt esitab kohalik tegevusgrupp PRIAle ära kirja projektitaotluste hindamise protokollist. Protokollis tuuakse välja oluline info taotlusvooru tulemuste kohta, sealhulgas projektitaotluste vastuvõtu aeg kohaliku tegevusgrupi poolt, projektitaotluste hindamise aeg töörühma poolt, töörühma koosseis (hindaja nimi koos infoga selle kohta, millist sektorit hindaja esindas), projektitaotluste hindamistulemused koos infoga selle kohta kui palju esitati projektitaotlusi kokku, projektitaotlustes kavandatud tegevuste ja investeeringuobjektide ning taotletava toetuse summa, kohaliku tegevusgrupi poolt projektitoetuse taotluse kinnitamise otsuse saanud taotluste nimekiri jne. Samuti lisatakse teave muude asjaolude kohta, mis on olnud oluline hindamisel (nt info töörühma liikme taandamise kohta, projektitaotluse kinnitamisest keeldumise põhjused kui need ei ole tingitud eelarvevahendite vähesusest, hindamisel abiks olnud eksperdid jms).

Lõike 3 punkti 11 kohaselt esitab kohalik tegevusgrupp seireandmed Põllumajandusministeeriumile andmete esitamise aastale eelneva kalendriaasta kohta. Seireandmetena esitatakse vastuvõetud taotluste arv, projekti kogumaksumus, st. tegevuse või investeeringu maht (eurodes) ja taotletud toetussumma (eurodes) kinnitama jäetud ja kinnitatud taotluste lõikes. Samuti kokkuvõtte projektitaotluste kinnitamata jätmise otsuste põhjustest ja vastused püsihindaja küsimustele. Vastav seirearuande vorm edastatakse Põllumajandusministeeriumi poolt.

Määruse § 12 sätestab muudatustest teavitamise. Alates halduslepingu sõlmimise taotluse esitamisest kuni halduslepingu lõpetamiseni peab kohalik tegevusgrupp viivitamata teavitama PRIAt kirjalikult: 1) oma postiaadressi või kontaktandmete muutumisest; 2) põhikirja muudatustest 3) kohaliku tegevusgrupi ühinemisest või jagunemisest; 4) halduslepinguga seotud muust asjaolust, mille tõttu halduslepingu sõlmimise taotluses esitatud andmed ei ole enam täielikud või õiged sh kohalik tegevusgrupp ei vasta seatud nõuetele, töökordades on tehtud muudatusi, strateegiat on muudetud jms.

Kui strateegiat muudetakse, esitab kohalik tegevusgrupp Põllumajandusministeeriumisse digitaalsel andmekandjal muudetud strateegia, näidates ära tehtud muudatuse ja põhjendades seda, ning ära kirja kohaliku tegevusgrupi üldkoosoleku otsusest strateegia muudatuste vastuvõtmise kohta. Põllumajandusministeerium edastab koopia kohaliku tegevusgrupi muudetud strateegiast PRIAsse.

Strateegia muudatuste esitamisel tuleb esitada digitaalsel andmekandjal kolm erinevat dokumenti:

1. Wordi dokumendina strateegia koos kõikide muudatustega, mis on tehtud (kasutades menüüs Toolsi all olevat funktsiooni *Track Changes*).
2. Wordi dokument, milles on selgelt välja toodud millist strateegia osa on muudetud ja mis põhjusel.
3. Lõplik, üldkoosoleku otsusega kinnitatud, muudetud strateegia .pdf dokumendina.

Määruse § 13 sätestab nõuded kohaliku tegevusgrupi toetuse saamiseks.

Kohaliku tegevusgrupi toetust strateegia rakendamiseks (edaspidi *kohaliku tegevusgrupi toetus*) võib taotleda kohalik tegevusgrupp, kes on PRIAga sõlminud halduslepingu ja kes on saanud kohaliku tegevusgrupi toetust strateegia väljatöötamiseks.

Tähtajaliselt asutatud kohaliku tegevusgrupi tegevuse tähtaeg ei või olla lühem kui viis aastat arvates PRIA poolt viimase toetusosa väljamaksmisest. Nimetatud nõue on oluline, et tagada kohaliku tegevusgrupi pikaajaline jätkusuutlikkus, ning lisaks sellele investeringute puhul viieaastase järelevalveperioodi võimalikkus.

Kohalikul tegevusgrupil ei või olla maksuvõlga. Juhul, kui kohalikul tegevusgrupil on maksuvõlg, siis peab see olema ajatatud ning maksuvõla ajatamise korral peavad maksud olema makstud õigeaegselt. Nõue on kehtestatud, et tagada taotleja jätkusuutlikkus.

Juhul kui kohalik tegevusgrupp on saanud eelnevalt toetust riigieelarvelistest või muudest Euroopa Liidu või välisvahenditest või muud tagastamatut riigiabi ning see on nõutud tagasi, siis peavad olema tagasimaksed tehtud tähtaegselt ja nõutud summas. Nõude kehtestamise eesmärgiks on toetuse sihipärane kasutamine ning taotleja usaldusväärse kontrollimine.

Iga kohaliku omavalitsuse üksuse territooriumil võib olla ainult üks kohalik tegevusgrupp ja iga kohaliku tegevusgrupi liige võib kuuluda ainult ühte kohalikku tegevusgruppi. Seetõttu on esitatud nõue, et kui piirkonnas asuvad huvitatud isikud hakkavad moodustama kohalikku tegevusgruppi ja taotlema toetust, siis peab toetuse taotlemise kavatsusest piirkonna avalikkusele teada andma sealsetele elanikele piisava levikuga väljaande vahendusel.

Määruse § 14 sätestab kohaliku tegevusgrupi toetuse toetatavad tegevused.

Kohaliku tegevusgrupi toetust võib taotleda strateegia meetmete väljatöötamiseks ja rakendamise korraldamiseks, strateegia täiendamiseks (juhul kui strateegia on juba välja töötatud, kuid vajab täiendamist) ja kohaliku tegevusgrupi arendamiseks, sealhulgas koostöö-alaste tegevuste elluviimiseks.

Strateegia rakendamise (nagu on nimetatud nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artiklis 63) raames peab kohalik tegevusgrupp välja töötama strateegia meetmed, nende rakendamiseks koostama iga-aastase rakenduskava, vastavalt rakenduskavale kuulutama välja projektitaotluste vastuvõtuajad, millal saab esitada projektitoetuse taotluse kinnitamise taotlusi (edaspidi *projektitaotlus*), ning pärast nimetatud taotluste hindamist, kinnitama tööühma ettepaneku alusel projektitaotluste paremusjärjestuse ning paremusjärjestusse seatud taotluste kohta tegema kinnitamise või kinnitamisest keeldumise otsused.

Projektitoetuse taotlejad, selleks, et viia ellu strateegia meetmetes toodud tegevused, peavad esitama taotluse esmalt kohalikule tegevusgrupile. Kohalik tegevusgrupp annab projektitaotlusele kinnitamise (või mittekiinnitamise) otsuse selle kohta, et projektitoetuse taotluses kavandatud tegevused vastavad (või ei vasta) kohaliku tegevusgrupi strateegiale ja rakenduskavale arvestades rakenduskavas ettenähtud eelarvet. Pärast kohalikult tegevusgrupilt kinnituse saamist peab projektitoetuse taotleja esitama taotluse PRIAle ning kavandatud tegevuse ellu viima. Nõuded projektitoetusele on sätestatud peatükis 3.

Lõige 3 sätestab, et kavandatava tegevuse elluviimist või investeeringu tegemist ei või alustada varem ja tegevuse elluviimist või investeeringu tegemist tõendavad dokumendid ei või olla väljastatud varem, kui kohaliku tegevusgrupi toetuse taotluse PRIAle esitamise päevale järgneval päeval.

Määruse § 15 on nimetatud abikõlblikud ja mitteabikõlblikud kulud kohaliku tegevusgrupi toetuse puhul.

Lõige 1 sätestab, et käibemaks ei ole abikõlblik kulu, kui tegevusgrupi toetuse taotlejal on võimalus taotleda käibemaksu tagastamist käibemaksuseaduse alusel.

Lõikes 2 on toodud tegevusgrupi toetuse abikõlblikud kulud.

Abikõlblik on lõike 2 punktis 1 nimetatud töötaja töötasu, puhkusetasu, koondamise tõttu makstav hüvitis ja haigushüvitise tööandjapoolne osa, kui ta töötab projekti heaks töölepingu alusel või lepingujärgne tasu kui ta töötab projekti heaks võlaõigusliku lepingu alusel. Töötaja puhkusetasu arvestatakse proportsionaalselt projekti heaks töötatud ajaga ja vastavalt töölepingu seaduse 4. jaos sätestatud korrale. Personalikulude hulka on lubatud arvata sotsiaal- ja tulumaks ning kogumispensioni ja töötuskindlustusmaksed. Töötasud peavad olema kooskõlas piirkonna keskmise töötasutasega vastavasisulise töö eest. Personalikulude hulka võib arvata ka kohaliku tegevusgrupi juhatuse esimehe igakuise regulaarse tasu, kui see tasu on mõistlik (lõige 4). MTÜS § 28 lõike 1 kohaselt võib juhatuse liikmele maksta tasu, kui põhikirjaga ei ole ette nähtud teisiti. Juhatuse liikmele makstava tasu suurus ja maksmise kord määratakse üldkoosoleku otsusega. MTÜS § 28¹ lõike 2 kohaselt peab üldkoosolek juhatuse liikme tasustamise korra ning tasude ja muude hüvede suuruse määramisel ning juhatuse liikmega lepingu sõlmimisel tagama, et juhatuse liikmele mittetulundusühingu poolt tehtavate maksete kogusumma oleks mõistlikus vastavuses juhatuse liikme ülesannete ja mittetulundusühingu majandusliku olukorraga.

Töötaja sõidukulu on abikõlblik reaalselt kulu tõendava dokumendi esitamisel (ühissõiduki pilet, taksoarve vms).

Kui töötaja täidab toetuse saaja organisatsioonis lisaks *Leader*-meetme raames tehtavale tööle ka muid ülesandeid, peab ta täitma tööajatabelit. Tööajatabel on vajalik töötajate tehtud tööde ja kulutatud tööaja dokumenteerimiseks, kui kohaliku tegevusgrupi töötaja täidab organisatsioonis sama lepingu raames lisaks *Leader*-meetme raames tehtavale tööle ka muid ülesandeid. Tööajatabeli päisesse kirjutatakse kuu ja aasta, mille kohta tabel kehtib. Tööajatabelisse tuleb kanda töötaja nimi, kelle kohta antud tabelit peetakse ja tööandja nimi. Järgnevatesse lahtritesse kantakse kuupäevaliselt nii *Leader*-meetme raames tehtavate kui ka muude tehtud tööde maht tundides. Ära tuleb märkida ka *Leader*-meetme raames tehtud töö sisu detailselt, andes ülevaate tehtud töödest/tegevustest. Täidetud tööajatabeli allkirjastab isik, kes selle täitis ja kelle tööaega see kajastab, ning *Leader*-meetme rakendamise eest vastutav isik (nt organisatsiooni juht, projektijuht või otsene ülemus), kinnitades sellega tabelis kajastatud info õigsust. Personalikulude abikõlblik summa *Leader*-meetme raames arvestatakse projekti kohta proportsionaalselt personalikulude kogukulust vastavalt tööajatabelis toodud *Leader*-meetme rakendamisega seotud tööajale.

Kohaliku tegevusgrupi töötajale seoses töö- või ametilähetusega tekkivate kulude (kaasaarvatud reisikindlustus), sealhulgas sõidukulud töökohast lähetuskohta ja tagasi, majutuskulud

lähetuspaigas ning päevaraha on abikõlblikud Vabariigi Valitsuse 25. juuni 2009. a määruses nr 110 "Töölähetuse kulude hüvitiste ja päevaraha määrad ning nende maksmise tingimused ja kord" esitatud määradel ja tingimustel.

Lõike 2 punktis 2 on loetletud abikõlblikud üldkulud. Bürootarvete hulka loetakse paber, kirjutusvahendid, kirjaklambrid, kaustad, andmekandjad ja muu selline. Bürootarvete hulka ei loeta kontoritehnikat ja sisustust. Sideteenuse hulka arvestatakse telefoni ja faksiteenusega seotud kuu- ja abonenttasude ning teenuse kasutamisega seotud jooksvaid kulusid ning posti ja elektroonilise andmesidega seotud (nt interneti ja GPRS-i ühendus, modemi renditasu jms) jooksvaid kulusid. Kommunaalkulude hulka arvestatakse kütte, vee ja elektri tarbimise ning ruumide koristamise kulud. Valveteenuse korral ei ole abikõlblik valehäiretest tingitud kulud. Üldkulude abikõlblik summa *Leader*-meetme raames arvestatakse projekti kohta proportsionaalselt üldkulude kogukulust vastavalt kasutatud ruumide pinnale, tekkinud kuludele või *Leader*-meetme rakendamisega hõivatud personalile. Üldkulude abikõlbliku summa arvestus peab olema korrektne, põhjendatud ja erapooletu ning kooskõlas raamatupidamise hea tavaga. Kõiki abikõlblikke üldkulusid peab tõendama raamatupidamise algdokumentidega.

Lõike 2 punkti 3 korral on oluline välja tuua, et ehituskulude hulka loetakse ka rekonstrueerimiskulusid.

Lõike 2 punkti 4 kohaselt on abikõlblikud mootorsõiduki kasutamisega seotud sõidukulud. Isikliku sõiduauto kasutamise kulude hüvitamisel lähtutakse Vabariigi Valitsuse 14. juuli 2006. a määrusest nr 164 "Teenistus-, töö- või ametiülesannete täitmisel isikliku sõiduauto kasutamise kohta arvestuse pidamise ja hüvitise maksmise kord".

Kui asutusesiseselt on kehtestatud isikliku sõiduki kasutamise kulu hüvitamise piirmäär, või on sätestatud, milline summa kantakse kulusse, kui kasutatakse hüvitise saaja või teise asutuse või isiku sõidukit, siis kütusekulu algdokumentide esitamine ei ole vajalik. Asutuse poolt kehtestatud piirmäär peab vastama tegelikele kulutustele. Abikõlblik on kohalikule tegevusgrupile kuuluva või liisitud sõiduauto ülalpidamiskulu ja kütusekulu vastavalt tegelikku kulu tõendavate dokumentide esitamisel või isikliku sõiduvahendi kasutamise kulud vastavalt asutusesiseselt kehtestatud tingimustele ja kulule kilomeetri kohta.

Lõike 2 punktis 5 nimetatud kontoritehnikaks on arvuti (koos riist- ja tarkvaraga), printer, faks, telefon jne. Mööbliks loetakse töölauda, tooli, töömaterjali paigaldamiseks vajalikku kappi ja riulit, laualampi jm sellist. Lubatud on ka kontoritehnika ja mööbli liisimine.

Lõike 2 punktis 6 nimetatud üritus võib toimuda nii Eestis kui ka välisriigis. Oluline on meeles pidada, et koolituste, seminaride, infopäevade jms korraldamisel peab seitse tööpäeva enne ürituse toimumist teavitama PRIA-t ürituse toimumise ajast ja kohast e-posti (leader@pria.ee) teel. Pärast teate saamist võib PRIA ametnik külastada üritust ning kontrollida kohapeal toimuvat, muuhulgas üritusest osavõtjate arvu, kestvust, andmeid osavõtutasu kohta ja üritusega seotud kulutuste tähistamist ELi *Leader*-logoga ja Eesti *Leader*-logoga koos ELi embleemiga. Objektide tähistamise kohta on nõuded kehtestatud põllumajandusministri 12. novembri 2010 määrusega nr 109 "Maaelu arengu toetuse andmisest ja kasutamisest teavitamise, selle avalikustamise ning toetatud objektide tähistamise ja Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi (EAFRD) osalusele viitamise kord".

Lõike 2 punktis 7 nimetatud infomaterjali koostamise ja väljaandmise kulude puhul on abikõlblik ka objekti tähistamiseks vajaliku sümboolika maksumus. Vastav kulu märgitakse rakenduskava reale 7.

Lõike 2 punktis 8 nimetatud kulude hulka arvatakse muuhulgas ka interneti-teenuse pakkujalt sisseostetava teenuse kulud veebilehe loomiseks, haldamiseks ja arendamiseks, samuti serveri jms kasutamisega seotud kulud.

Lõike 2 punktis 9 nimetatud uuringut, sealhulgas tasuvusuuringut võib tellida ka sisseostetava teenusena.

Lõike 2 punktis 11 nimetatud kulutused märgitakse rakenduskava real 11, sealhulgas ka õppereisi korraldamise kulud.

Lõike 2 punktis 14 nimetatud stipendiume võib kohalik tegevusgrupp maksta kohaliku tegevusgrupi tegevuspiirkonnast pärit inimestele, kelle õpinguid soovitakse toetada. Stipendiumide maksmine toimub vastavalt asjakohastes õigusaktides sätestatule. Kohalik tegevusgrupp peab stipendiumide maksmise korral olema välja töötanud stipendiumide maksmise korra ja alused.

Lõike 2 punktis 15 toodud mootorsõiduki liisimise või ostmise korral on oluline meeles pidada, et ühe kohaliku tegevusgrupi kohta on korraga abikõlblikud vaid ühe mootorsõiduki ostmise või liisimise kulud, st et kui näiteks olemasoleva sõiduautoga midagi juhtub, siis ei saa seda asendada uuega, sest lubatud on ühe auto soetamine programmiperioodi jooksul. Sõidukulused hüvitatakse üksnes tegelikku kulu tõendava dokumendi alusel. Mootorsõiduki ostmise ja liisimise korral on abikõlblikud ka selle sõiduki hoolduskulud.

Lõike 2 punktis 17 nimetatud liikmemaksud on abikõlblikud kulud kui need on vajalikud kohalike tegevusgruppide osalemiseks rahvusvaheliste ja/või siseriiklike katusorganisatsioonide töös. Nimetatud kulutused märgitakse rakenduskava real 2.

Lõike 3 kohaselt on PRIA l on õigus küsida andmeid, mis kinnitavad, et kasutatud mootorsõiduki:

- 1) ostmiseks ei ole hinnapakkuja varem saanud toetust riigieelarvelistest või muudest Euroopa Liidu või välisvahenditest või muud tagastamatut riigiabi;
- 2) hind on uue samalaadse sõiduki hinnast oluliselt madalam;
- 3) eeldatav kasutusiga on vähemalt viis aastat arvates PRIA poolt viimase toetusosa väljamaksmisest.

Oluline on teada, et välisarvete korral arvestab PRIA Eesti Panga maksmise päeva kurssi.

Lõike 4 puhul tuleb muuhulgas silmas pidada, et abikõlblikud kulutused ei ole põhjendatud ja majanduslikult otstarbekad kui on tegemist toreduslike kulutustega tsiviilseadustiku üldosa seaduse tähenduses ehk kulutused, millega taotletakse peamiselt asja mugavust, meeldivust, ilu jms.

Lõikes 5 on toodud nende kulude loetelu, mis ei ole abikõlblikud.

Lõike 5 punkti 8 kohaselt ei ole abikõlblikud kulutused annetustele, meenetele, auhindadele ja kingitustele, välja arvatud kingitus koostöö arendamise korral ja reklaamkingitus.

Lõike 5 punkti 11 kohaselt ei ole abikõlblikud kohaliku omavalitsuse üksuste ülesannete asendamiseks tehtavad kulutused juhul, kui soovitakse toetust kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 6 lõigetes 1 ja 2 nimetatud valdkondade pidevaks ülalpidamiskulude katteks või antud valdkonda uuenduslikku lisaväärtust või innovaatilist elementi lisamata.

Lõike 5 punkti 13 kohaselt ei ole ühe lähetatu majutuskulud abikõlblikud kui need riigisisese lähetuse korral ületavad 77 eurot ööpäeva kohta ja välislähetuse korral 128 eurot ööpäeva kohta.

Lõike 5 punkti 14 kohaselt ei ole abikõlblikud kulud, mis on vastuolus nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 artikliga 71 ja komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artikliga 55. Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 artikkel 71 sätestab kulude abikõlblikkuse kriteeriumid ja komisjoni määrus (EÜ) nr 1974/2006 artikkel 55 sätestab abikõlblikud kulutused investeeringute puhul.

Määruse § 16 lõikes 1 on öeldud, et kulutuste tegemisel peab arvestama nõudega, et kui kulutuse käibemaksuta maksumus on suurem kui 5000 eurot, siis on vaja teha hinnapäring vähemalt kolmele kauba või teenuse või töö pakkujale ja saada vähemalt kolme erineva pakkuja hinnapakumused. Hinnapakumus võib olla esitatud ka väljatrükina müüja veebilehelt. Piirsumma määratlemine on tingitud vajadusest tagada paremini hinnapakumuste sisuline vastavus turuhindadele ja tugevdada kontrolli investeeringu kulutuste põhjendatuse üle. Nimetatud piirsummat võib kohalik tegevusgrupp juhatuse otsusega langetada.

Lõike 2 kohaselt ei tohi hinnapakumus tegevuse või investeeringu tegemiseks olla põhjendamatult kõrge võrreldes teise sarnase tegevuse või investeeringu eest tasutava hinnaga. PRIA on õigus vajadusel võrrelda esitatud hinnapakumisi turuhindadega. Kui taotleja ei vali kõige odavamat hinnapakumust, peab ta tehtud valikut põhjendama ja põhjendus peab olema mõõdetav ja kontrollitav. Nõuetekohaste hinnapakumuste olemasolu kontrollib PRIA kohapeal.

Lõike 3 kohaselt hinnapakumuste korral, mille maksumus ületab 5000 eurot kontrollitakse kohaliku tegevusgrupi juhatuse liikme või tegevjuhi ja hinnapakkuja omavahelist seotust juhtorganite tasandil sõltumata hinnapakkuja juriidilisest vormist ning kui hinnapakkujaks on äriühing, siis lisaks ka seotust läbi omandisuhete. Nimetatud nõue on vajalik vältimaks taotleja ja hinnapakkuja huvide konflikti, mis võib kahjustada EL finantshuve.

Lõige 4 täpsustab, et kui kavandatava tegevuse ja investeeringu maksumus on hinnavahelehel 1000 kuni 5000 eurot, siis tegevusgrupi juhatuse liikme või tegevjuhi ja hinnapakkuja omavahelise seotuse korral peab taotleja olema saanud vähemalt kolm võrreldavat hinnapakumust.

Lõike 5 kohaselt ei tohi hinnapakumust kunstlikult tükeldada väiksemateks osadeks kui kaup, teenus või töö on funktsionaalselt koos toimiv eesmärgiga vältida lõigetes 1 kuni 4 sätestatud nõuete täitmist. Praktikas on ilmnunud juhtumeid, kus kavandatavaid tegevusi on jagatud väiksemateks alla 5000 euro maksumusega osadeks, et vältida kolme hinnapakumuse võtmist või hinnapakkuja ja taotleja vahelise seotuse nõudeid. Näiteks õppereisiks vajalikud tegevused on esitatud eraldiseisvate alla 5000 euro maksumusega tegevustena, kuid õppereisi kõigi tegevuste

maksumus kokku ületab 5000 euro piiri. Selline olukord oleks lubatav juhul kui õppereisi läbiviimiseks vajalike üksikute tegevuste hinnapakumused võetakse erinevatelt hinnapakujatelt, kuid on esinenud juhtumeid, kus hinnapakumused on võetud igale üksikule tegevusele ühelt pakkujalt (nt reisikorraldajalt), mis viitab asjaolule, et taotleja ei ole soovinud õppereisi korraldamiseks võtta hinnapakumusi kolmelt erinevalt reisikorraldusteenuse pakkujalt.

Määruse § 17 sätestab kohaliku tegevusgrupi toetuse määra ja suuruse.

Antud paragrahvis nimetatud toetussummad ja toetusmäärad on kokku lepitud arengukava väljatöötamise käigus.

Lõige 1 sätestab toetusmäära kohaliku tegevusgrupi toetuse raames, mis on kuni 100% toetatava tegevuse või investeeringu abikõlblike kulude maksumusest.

Lõige 2 sätestab kohaliku tegevusgrupi ülalpidamis- ja administreerimiskulude määra. Kohalik tegevusgrupp võib osa ülalpidamiskuludeks ettenähtud eelarvest suunata projektitoetusele.

Lõige 3 sätestab kavandatava strateegia rakendamise ja projektitoetuse eelarve jaotamise 2 osas: kuni 31. detsembrini 2010. aastal ning alates 01. jaanuarist 2011. aastal kuni 31. detsembrini 2013. aastal.

Lõiked 4–7 sätestavad strateegia rakendamise ja projektitoetuse eelarve moodustumise alused. Esimesel perioodil moodustati eelarve kolmest osast: 20% baaseelarve, 70% eelarvest arvutati arvestades tegevuspiirkonna sotsiaalmajanduslikke näitajaid ja 10% eelarvest sõltus strateegia kvaliteedist.

Teisel perioodil (aastatel 2011–2013) moodustab eelarve kahest osast: 20% baaseelarve ja 80% eelarvest arvutatakse arvestades tegevuspiirkonna sotsiaalmajanduslikke näitajaid vastavalt lõikele 5.

Lõike 8 kohaselt kohaliku tegevusgrupi teise perioodi strateegia rakendamise ja projektitoetuse eelarvele lisatakse esimesel perioodil kohaliku tegevusgrupi poolt kasutamata jäänud eelarvevahendid. *Leader*-meetme rakendamise esimene periood lõppes 31. 12. 2010. a ja kohalikud tegevusgrupid kinnitasid projektitaotlusi kogu esimeseks perioodiks ettenähtud eelarve ulatuses. Kuid projektide elluviimise käigus on osa projekte odavnenud või mõned taotlejad on loobunud projektide elluviimisest, mis omakorda on tinginud selle, et osa esimese perioodi eelarvevahenditest on siiski kasutamata. Lõike kohaselt saab PRIA eraldada igale kohalikule tegevusgrupile tema esimesest perioodist vabanenud eelarvevahendid uute projektitaotluste kinnitamiseks.

Lõike 9 kohaselt on põllumajandusministril õigus vähendada selle tegevusgrupi eelarvet, kellel on 2012 aasta lõpuks jäänud üle 20% projektitoetuse eelarvevahenditest kasutamata. Kasutamata eelarvevahendite suuruse määramisel võetakse aluseks PRIA poolt seisuga 31.12.2012 a iga kohaliku tegevusgrupi kohta tehtud projektitoetuse taotluse rahuldamise otsuste summa, mis jagatakse kohaliku tegevusgrupi esimese ja teise perioodi projektitoetusteks ettenähtud eelarvega ning korrutatakse 100ga.

Lõigete 10 ja 11 kohaselt võib põllumajandusministril vähendada selle kohaliku tegevusgrupi eelarvet, kelle liikmeskonnast astub välja kohaliku omavalitsuse üksus. Eelarvet vähendatakse

selles ulatuses, mis vastab väljaastunud kohaliku tegevusgrupi proportsioonile sotsiaal-majanduslike näitajate alusel arvutatud eelarve osast. Kuna esimese ja teise perioodi eelarvet on kohalikud tegevusgrupid kasutanud juba alates 2008. aastast ja enamus eelarvest on juba kohustustega kaetud, siis vähendada saab ainult seda osa eelarvest, mis on kohustustega katmata. See tähendab, et eelarve vähendamiseks lahutatakse kohaliku tegevusgrupi esimese ja teise perioodi eelarvete summast PRIA poolt tehtud projektitoetuse taotluse rahuldamise otsuste summa, kohaliku tegevusgrupi poolt projektitoetuse taotluse kinnitamise otsuste summa, kuid mida PRIA ei ole veel heakskiitnud ning kohustustega kaetud osa üldkulude eelarvest.

Lõikes 12 on öeldud, et toetatava tegevus elluviimisel saadud tulu (nt osavõtutasudest laekuv summa) loetakse taotleja omafinantseeringuks, kui kavandatava tulu ja taotletava toetuse summa ei ületa tegevuse eelarvelist maksumust. Kui toetatava tegevuse eest laekub rohkem tulu kui kavandatud, siis täiendavalt saadud tulu võrra vähendatakse väljamakstava toetuse summat.

Määruse § 18 käsitletakse kohaliku tegevusgrupi toetuse taotluse esitamist ja taotluse esitamise tähtaega.

Toetuse taotluste esitamise tähtaja kuulutab välja PRIA, avaldades taotluse esitamise tähtaja väljaandes Ametlikud Teadaanded. Kohaliku tegevusgrupi toetuse avalduse ja sellele lisatavad dokumendid, nagu on nimetatud määruse §-s 19, tuleb esitada originaaldokumentidena, kui määruhes ei ole ette nähtud ära kirjade esitamist. Nõutavad dokumendid tuleb esitada kohaliku tegevusgrupi asukohajärgsesse PRIA maakondlikusse teenindusbürosse.

Määruse § 19 on toodud kohaliku tegevusgrupi toetuse taotlusele esitatavad nõuded.

Kui kohalik tegevusgrupp on taotluse esitamise ajaks strateegiat muutnud, kuid pole muudetud strateegiat veel PRIAsse esitanud või kavatab strateegiat muuta pärast kohaliku tegevusgrupi toetuse taotluse esitamist, siis esitatakse strateegia muudatused vastavalt § 12 lõikele 2.

Määruse § 20 on selgitatud kohaliku tegevusgrupi toetuse taotluste vastuvõtmise protseduuri, mille kohaselt PRIA kontrollib taotluse vastuvõtmisel määruhes nõutavate dokumentide olemasolu ning taotluse tähtaegset esitamist. Nõutavad dokumendid on nimetatud §-s 19.

Määruse § 21 lõigetes 1–3 on toodud kohaliku tegevusgrupi ja kohaliku tegevusgrupi toetuse taotluse nõuetele vastavuse kontrollimine. Kui taotluses esinevad puudused (ilmsed ebatäpsused), siis esitab PRIA tähtaja puuduste kõrvaldamiseks. Kui puudused kõrvaldatakse määratud tähtajaks loetakse taotlus nõuetele vastavaks.

Lõikes 3 on sätestatud, et kui kohaliku tegevusgrupi või kohaliku tegevusgrupi toetuse taotluse kontrollimisel selgub, et kohalik tegevusgrupp või taotlus ei vasta määruhes sätestatud nõuetele, teeb PRIA ELÜPS § 62 lõike 2 alusel taotluse rahuldamata jätmise otsuse.

Määruse § 22 sätestab kohaliku tegevusgrupi toetuse taotluse rahuldamise ja rahuldamata jätmise.

Kuna kohalik tegevusgrupp esitab kohaliku tegevusgrupi toetuse saamiseks taotluse kolme aasta kohta ehk siis aastate 2011–2013 kohta ühekordselt ning põhjalikuma kavandatava tegevuste kava ja kulutuste eelarve iga-aastases rakenduskavas, teeb PRIA taotluse rahuldamise otsuse kolmeks aastaks kuid kõrvaltingimusega, et vastavalt §-le 8 esitab kohalik tegevusgrupp nõuetele

vastava rakenduskava. Taotluse rahuldamise otsuses märgitakse ära ka taotleja kohta kavandatud toetuse suurus kolme aasta kohta.

Toetuse väljamaksmine toimub pärast rakenduskavas märgitud tegevuste elluviimist ja nende kohta kuludokumentide esitamist. Kohalik tegevusgrupp võib esitada rakenduskava, mis sisaldab kulutusi ka eelnevatel aastatel kasutamata jäänud rahasumma ulatuses.

Juhul kui kohalik tegevusgrupp ei ole esitanud nõuetele vastavaid strateegia muudatusi või rakenduskavasid või on need väiksemas mahus, kui on tehtud taotluse rahuldamise otsus, teeb PRIA kas kehtetuks tunnistamise otsuse või taotluse rahuldamise otsuse muutmise.

Määruse § 23 sätestab muudatused, millest tuleb PRIAt teavitada ning muudatused, mille puhul on vajalik PRIA nõusolek. Muudatustest kohaliku tegevusgrupi liikmete hulgas teavitatakse PRIAt juhul kui kohaliku tegevusgrupiga liitub uus kohaliku omavalitsuse üksus või kohaliku tegevusgrupi liikmete hulgast lahkub kohaliku omavalitsuse üksus või kui ei ole enam täidetud § 4 lõigetes 1 kuni 4 sätestatud tingimused.

Määruse § 24 sätestatakse nõuded kohaliku tegevusgrupi toetuse saajale.

Lõikes 2 on toodud nõuded, mida kohalik tegevusgrupp peab täitma kohaliku tegevusgrupi toetuse saamiseks.

Lõike 2 punkti 4 kohaselt esitab kohalik tegevusgrupp PRIAle vandeaudiitori poolt kinnitatud rahandusinformatsiooni, milles on kajastatud *Leader*-meetme raames toetatavate tegevuste elluviimisega seotud tulud ja kulud. Rahandusinformatsiooni esitamise eesmärk on saada ülevaade tuludest, mida kohalik tegevusgrupp on teeninud subsideeritud tegevusega, ja kuludest, mida on kaetud saadud tuludega. Rahandusinformatsioon esitatakse kuue kuu jooksul pärast majandusaasta lõppemist. Täiendava rahandusinformatsiooni esitamise nõue on tingitud Euroopa Komisjoni Põllumajanduse ja Maaelu peadirektoraadi poolt 5. – 10. oktoobril 2009. a läbi viidud auditi tulemustest, mille kohaselt ei ole PRIAl täielikku ülevaadet tuludest, mida kohalikud tegevusgrupid teenivad subsideeritud tegevuste elluviimisel. Rahandusinformatsiooni esitamine aitab vähendada riske, et PRIA subsideerib uuesti kulusid, mis on tuluga juba kaetud.

Lõike 3 kohaselt peab kohalik tegevusgrupp kohaliku tegevusgrupi toetuse sihipäraseks kasutamiseks järgima muuhulgas ka lõikes 2 sätestatud nõudeid.

Määruse § 25 lõikes 1 on toodud, milliste dokumentide ära kirjad koos kuludeklaratsiooniga tuleb esitada PRIAle tõendamaks, et toetust kasutatakse ettenähtud eesmärgil. Kuludeklaratsiooni koos dokumentide ära kirjadega võib esitada kuni üks kord kuus, sest arvestades esitatavate kuludokumentide mahtu aitab regulaarne kuludokumentide esitamine vältida kuludokumentide kuhjumist PRIAs ja toetuse väljamakse tähtaja pikenemist, kuid lubatud on ka kuludokumentide esitamine muu ajaperioodi jooksul. Kuludokumentide esitamise lõpptähtaeg on sätestatud § 24 lõike 2 punktis 1.

Lõike 1 punkti 1 puhul on oluline silmas pidada, et lisaks raamatupidamise seadusega algdokumendile sätestatud nõuete täitmisele (väljaarvatud vastava raamatupidamiskirjendi järjekorranumber) peab olema arvele või arve-saatelehele märgitud ka käibemaksukohustuslaseks registreerimise number kui toetuse saaja on käibemaksukohustuslane.

Lõike 1 punktis 6 nimetatud väljavõtte töötasude arvutamise raamatupidamise algdokumendist ehk palgaleht tuleb PRIAle esitada allkirjastatult. Oluline on teada, et kinnipeetud maksu all mõeldakse tulumaksu, töötuskindlustusmaksu ja pensionikindlustusmaksu. Lisaks tuleb palgalehel näidata sotsiaalmaks ja haigushüvitise tööandjapoolne osa.

Lõike 1 punktis 7 nimetatud ärakiri tööajatabelist tuleb esitada juhul, kui projektis osalev töötaja täidab asutuses sama töölepingu raames lisaks kohaliku tegevusgrupi toetuse raames tehtavale tööle ka *Leader*-meetme rakendamisega mitteseotud tööülesandeid.

Lõike 1 punkti 8 kohaselt esitatakse PRIAle koolituse, seminari, infopäeva või muu ürituse päevakava ja osalejate nimekiri, millel on märgitud osaleja kontaktandmed ja allkiri. Muude üritustena käsitletakse ka töötoa, õppepäeva, õpitoa, kursuse, ümarlaua, noorte- või lastelaagri jne läbiviimist.

Lõike 1 punkti 9 kohaselt esitatakse uuringu või eksperthinnangu üleandmise-vastuvõtmise kohta akt. Akti ei pea esitama projektitaotlusi hindava töörühma kulude puhul kui neid kajastatakse rakenduskava real 10.

Lõike 1 punkti 10 kohaselt tuleb lisaks alg- ja maksmist tõendavatele dokumentidele esitada kokkuvõtte lähetuse tulemustest. Kokkuvõttesse tuleb märkida vastuvõtja organisatsiooni nimi ja nende isikute kontaktandmed, kes vastuvõtja organisatsiooni poolt on programmi eest vastutavad. Õppereiside jms korral võib PRIA küsida muuhulgas ka õppereisil osalejate nimekirja, õppereisi programmi, detailsemat informatsiooni iga osaleja transpordi- ja majutuskulude kohta, samuti kutset, kui osaletakse konverentsil, seminaril vms üritusel jne.

Lõike 1 punktis 11 nimetatud mootorsõiduki kasutamist tõendavad dokumendid on sõidupäevik andmetega sõidu kuupäeva, marsruudi, eesmärgi ja läbisõidu kohta, andmed sõiduki omaniku kohta, registreerimistunnistuse ärakiri. Sõidupäevikus peab olema kirjas ka odomeetri alg- ja lõppnäit ning lähte- ja sihtpunkt võimaldamaks PRIAl kohapealsete kontrollide käigus näitade õigsust kontrollida.

Kui sõiduk kuulub eraisikule või teisele asutusele, st mitte toetuse saajale, ja sõiduki kasutaja on registreerimistunnistusel omaniku või kasutajana märgitud, siis esitatakse sõiduki registreerimistunnistuse ärakiri. Kui registreerimistunnistusel vastavat märget ei ole, siis tuleb lisaks esitada sõiduki kasutamiseõigust tõendav volikiri. Sõidukulude hüvitamise määr on kuni 0,3 eurot sõidetud kilomeetri kohta.

Lõigetega 2 ja 3 reguleeritakse dokumentide esitamine liisingu, st nii kasutus- kui ka kapitalirendi puhul. Liisingu andjaks võib olla krediidasutuste seaduse alusel ja korras tegutsev krediidasutus või tema konsolideerimisgruppi kuuluv finantseerimisasutus.

Määruse § 26 on sätestatud kohaliku tegevusgrupi toetuse maksmise ja maksmisest keeldumise kord.

Lõige 4 on sätestatud selleks, et kohalik tegevusgrupp tagaks temale määratud ülalpidamiskulude osa ja projektideks määratud eelarve osa võrdelise kasutamise.

Määruse § 27 sätestatu annab võimaluse rahastada kohalike tegevusgruppide tegevuskulusid enne reaalsete kulutuste tekkimist, mis tähendab seda, et toetuse saaja võib taotleda toetuse

osalist väljamaksmist enne, kui on tekkinud rahaline kohustus kolmanda osapoole ees, sealhulgas sõlmitud leping töövõtjaga või toetuse saajale on esitatud kuludokument. Toetuse saaja, kelle toetatava tegevuse elluviimist rahastatakse riigieelarvelistest, sh sildfinantseerimise vahenditest enne töö, teenuse või kauba eest tasumist, peab olema piisavalt usaldusväärne.

Piisavalt usaldusväärne on toetuse saaja, kel ei ole riikliku maksu maksuvõlgnevust või maksuvõla tasumine on ajatatud, tema suhtes ei ole algatatud likvideerimis- ega pankrotimenetlust, kes on tähtaegselt tagasi maksnud riigieelarvelistest või muudest Euroopa Liidu või välisvahenditest makstud toetuse või on tagasimaksmise ajatamise korral tagasimaksed tasunud ajakava kohaselt ning ta on varem tegevuse elluviimise rahastamise otsuse alusel saanud raha kasutanud sihipäraselt ja tähtaegselt.

Kohaliku tegevusgrupi tegevuse rahastamiseks enne töö, teenuse või vara soetamise eest tasumist tuleb esitada PRIAle vormikohane taotlus, milles taotleja peab põhjendama vajadust rahastada toetatavat tegevust enne reaalsete kulutuste tekkimist ning esitama andmed kavandatavate kulutuste kohta, mille tegemiseks rahastamist taotletakse. Nimetatud rahastamiskeemi raames saadud raha võib kohalik tegevusgrupp kasutada üksnes määruse § 15 lõikes 2 nimetatud abikõlblike kulude eest tasumiseks.

Summa, mille ulatuses rahastatakse kohaliku tegevusgrupi tegevust enne töö, teenuse või vara soetamise eest tasumist võib moodustada maksimaalselt 10% tegevuskulude eelarvest. Kohaliku tegevusgrupi eelarve moodustub baaseelarvest ja sotsiaal-majanduslike näitajate alusel arvestatud eelarve osast, millest kohalikud tegevusgrupid võivad kasutada kuni 20% oma organisatsiooni ülalpidamiseks ehk tegevuskuludeks. Tegevuskulude hulka kuuluvad kõik § 15 lõikes 2 toodud abikõlblikud kulud.

Taotlus kohaliku tegevusgrupi tegevuse rahastamiseks enne töö, teenuse või vara soetamise eest tasumist peab olema esitatud hiljemalt kuus kuud enne teise eelarve perioodi lõppu, so 1. juuliks 2013. a. Nimetatud rahastamiskeemi raames saadud raha peab olema abikõlblike kulutustega kaetud ning nõuetekohased kuludokumendid PRIAle esitatud hiljemalt 1. juuliks 2015. a.

Kohaliku tegevusgrupi tegevuse rahastamiseks enne töö, teenuse või vara soetamise eest tasumist taotluse menetlemiseks on PRIAs aega 20 tööpäeva. PRIAl on õigus jätta taotlus rahuldamata, kui kohaliku tegevusgrupi varasem tegevus ei ole olnud usaldusväärne, on ilmnunud rikkumisi jms, samuti vähendada taotletavat summat või nõuda tagatist. Tagatisena aktsepteerib PRIA krediidiastutuse poolt väljastatud garantiid.

Määruse § 28 lõikega 1 sätestatakse dokumentide säilitamine. Taotlejale ei tagastata esitatud dokumente, kuid PRIAl on kohustus säilitada toetuse andmise ja kasutamisega seotud dokumente vähemalt 2025. a 31. detsembrini. Vastavalt nõukogu määruse (EÜ) nr 1290/2005 ühise põllumajanduspoliitika rahastamise kohta (ELT L 209, 11.08.2005, lk 1–25) artiklile 28 teostab komisjon programmi lõppmakse pärast maaelu arengu programmi rakendamise viimase aruande kättesaamist vastava prioriteedi kaasfinantseerimise määra, vastava maaelu arengu programmi rakendamise viimase eelarveaasta raamatupidamisaruannete ja asjakohase kontrollimise ja heakskiitmise otsuse alusel. Need raamatupidamisaruanded esitatakse komisjonile hiljemalt 30. juuniks 2016 ja need hõlmavad akrediteeritud makseasutuse poolt kuni 31. detsembrini 2015 tehtud kulusid. Lõppmakse teostatakse hiljemalt kuus kuud pärast nimetatud teabe ja

dokumentide kättesaamist. Pärast lõppmakse teostamist allesjäävad kohustused tasaarveldatakse komisjoni poolt hiljemalt kuue kuu jooksul. Liikmesriikide kogemus näitab, et komisjoni viimane makse tavaliselt hilineb ja seepärast sätestatakse dokumentide säilitamise lõpptähtajana aasta 2025, mis peaks sisaldama ka väikese varu.

Lõikega 2 sätestatakse, et projektitoetuse taotluse menetlemisega seotud dokumente projektitoetuse taotlejale ei tagastata. Nimetatud dokumente säilitab kohalik tegevusgrupp kuni 2025. aasta 31. detsembrini. Säilitamisele kuuluvad kõik dokumendid, mis omavad haldusmenetluses tähtsust ja on olnud aluseks kohaliku tegevusgrupi poolt projektitoetuse taotluse kinnitamise või kinnitamata jätmise otsuse tegemisel. Kindlasti kuuluvad säilitamisele § 37 lõikes 1 nimetatud projektitaotlus ja/või vormikohane avaldus (lisa 6) ning rakenduskava (Lisa 1 C-osa punkt 10) alusel esitatud dokumendid. Meetme rakendamisel on kohalikule tegevusgrupile antud võimalus lisaks vormikohasele avaldusele kehtestada eraldi konkreetsetes kohalikus tegevusgrupis kasutatav projektitaotluse vorm. Nimetatud võimalus on antud selleks, et kohalikud tegevusgrupid saaksid taotlejalt küsida lisainformatsiooni, mis ei sisaldu vormikohases avalduses projektitoetuse taotluse kohta. Rakenduskava juurde kuuluva strateegia meetme alusel esitatakse üldjuhul äriplaani või kavandatava ürituse läbiviimise kava, hinnapakkumused, majandusaasta aruanne, vajadusel ehitusluba, omandiõigust tõendavad dokumendid, põhivara nimekiri jms.

Määruse peatükk 4 sätestab projektitoetuse saamiseks ettenähtud nõuded, toetuse määra ja suuruse, toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise korra, nõuded toetuse saajale ja toetuse väljamaksmise korra. Projektitoetust antakse strateegia meetmete elluviimiseks, sealhulgas ka koostööprojektide jaoks. Projektitoetuse taotlejad, selleks, et viia ellu strateegia meetmetes toodud tegevused, peavad esitama taotluse esmalt kohalikule tegevusgrupile. Kohalik tegevusgrupp annab projektitaotlusele kinnitamise (või mittekiinnitamise) otsuse selle kohta, et projektitoetuse taotluses kavandatud tegevused vastavad (või ei vasta) kohaliku tegevusgrupi strateegiale ja rakenduskavale arvestades rakenduskavas strateegia meetmele ettenähtud eelarvet. Pärast kohalikult tegevusgrupilt kinnituse saamist peab projektitoetuse taotleja esitama taotluse PRIA-le ning kavandatud tegevuse ellu viima. Meetme rakendamisel on kohalikul tegevusgrupil võimalus lisaks vormikohasele avaldusele kehtestada eraldi konkreetsetes kohalikus tegevusgrupis kasutatav projektitoetuse taotluse vorm. Nimetatud võimalus on antud selleks, et kohalikud tegevusgrupid saaksid taotlejalt küsida lisainformatsiooni, mis ei sisaldu vormikohases avalduses projektitoetuse taotluse kohta, kuid mis võib olla vajalik, et paremini hinnata projekti vastavust strateegiale ja rakenduskavale. Rakenduskava juurde kuuluva strateegia meetme (Lisa 1 C-osa) alusel võib küsida taotlejatelt nt äriplaani, kavandatava ürituse läbiviimise kava, hinnapakkumusi, majandusaasta aruannet, vajadusel ehitusluba, omandiõigust tõendavaid dokumente, põhivara nimekirja jms.

Määruse § 29 sätestab nõuded projektitoetuse taotlejale.

Lõikes 1 on toodud isikud, kes saavad olla projektitoetuse taotlejateks. Projektitoetust võib taotleda kohaliku tegevusgrupi toetust saanud kohaliku tegevusgrupi tegevuspiirkonnas tegutsev ettevõtja, kohalik omavalitsuse üksus, sihtasutus, seltsing ja mittetulundusühing ning kohalik tegevusgrupp (edaspidi projektitoetuse taotleja), kelle projektitaotlus on kohaliku tegevusgrupi otsusega kinnitatud. Oluline on märkida, et kohalik tegevusgrupp mittetulundusühinguna võib olla projektitoetuse taotleja, kuid tema taotlus peab olema kohaliku tegevusgrupi üldkoosoleku otsusega kinnitatud. Koostööprojektide kinnitamine toimub sarnaselt muudele projektitaotlustele

§ 36 lõikes 3 nimetatud korras. Seejuures kehtivad kõik projektitoetuse taotlemiseks kehtestatud nõuded ka kohalikele tegevusgrupile. Projektitoetuse taotleja peab tegutsema selle kohaliku tegevusgrupi tegevuspiirkonnas, kust ta toetust taotleb. Näiteks, kui ettevõtja tegutseb mitme kohaliku tegevusgrupi tegevuspiirkonnas siis on lubatud toetuse taotlemine mõlemalt kohalikul tegevusgrupilt eeldusel, et ei toimu topeltfinantseerimist. Igal kohalikul tegevusgrupil on õigus taotlejate ringi piirata. Kui sellised piirangud on seatud, siis peab see olema kirjeldatud strateegia meetmes (Lisa 1 C-osa).

Lõike 2 punktis 1 on toodud, et seltsinguleping peab olema sõlmitud kirjalikult ja vähemalt viieks aastaks alates PRIA poolt viimase toetusosa väljamaksmisest. Nõue on kehtestatud hilisema järelevalve teostamise tagamiseks.

Lõike 2 punkti 2 kohaselt peab projektitoetuse taotleja vastama asjakohases põllumajandusministri määruses toetuse saamiseks taotlejale sätestatud nõuetele, kui strateegia meede vastab arenguskavas toodud meetmele. Muudel juhtudel peab projektitoetuse taotleja vastama nõukogu määruses (EÜ) nr 1698/2005 maaelu arengu toetuse kohta sätestatud nõuetele ning riigiabi reeglites tulenevatele nõuetele.

Lõike 2 punktis 3 on öeldud, et taotlejal ei või olla maksuvõlg. Juhul, kui taotlejal on maksuvõlg, siis peab see olema ajatatud ning maksuvõla ajatamise korral peavad maksud olema makstud õigeaegselt. Nõue on kehtestatud, et tagada taotleja jätkusuutlikkus.

Lõike 2 punkt 4 on kehtestatud selleks, et välistada topeltfinantseerimise võimalus riigieelarvelistest või muudest Euroopa Liidu või välisvahenditest või muust tagastamatust riigiabist või vähese tähtsusega abist. Nõude täitmisel peab silmas pidama, et ühele ja samale abikõlblikule kulule ei või toetust taotleda erinevad taotlejad. Samuti ei tohi taotleja taotleda toetust ühele ja samale abikõlblikule kulule mitu korda. Nimetatud nõude täitmist kontrollib PRIA nii halduskontrolli kui ka riikliku järelevalve tegemise käigus komisjoni määruse (EÜ) nr 1975/2006 artikli 26 lõike 6 ja artikli 30 lõike 2 punkti c alusel.

Lõike 2 punktis 5 on öeldud, et juhul kui taotleja on saanud eelnevalt toetust riigieelarvelistest või muudest Euroopa Liidu või välisvahenditest või muud tagastamatut riigiabi või vähese tähtsusega abi, mis on nõutud tagasi, siis peavad olema tagasimaksed tehtud tähtaegselt ja nõutud summas. Nõue on siseriiklik, ning eesmärgiks on toetuse sihipärane kasutamine ning taotleja usaldusväarsuse kontrollimine.

Lõike 2 punktis 7 on sätestatud, et taotleja võib olla asutatud tähtajaliselt, kuid see tähtaeg ei tohi olla lühem kui vähemalt viis aastat alates PRIA poolt viimase toetusosa väljamaksmisest.

Lõike 2 punkti 8 kohaselt ei tohi taotlejaks olla ettevõtja, kes on majanduslikes raskustes. Eelkõige tehakse seda kindlaks Euroopa Komisjoni teatise „Ühenduse suunised raskustes olevate äriühingute päästmiseks ja ümberkorraldamiseks antava riigiabi kohta” (ELT C 244, 01.10.2004, lk 2–17) põhjal. Nimetatud teatise tähenduses peab komisjon äriühingut raskustes olevaks siis, kui see ei suuda kas oma või omanikelt/osanikelt/aktsionäridelt või krediidiandjatelt saadud vahenditega peatada kahjumit, mis ametivõimude sekkumiseta viiks lühema või keskmise ajavahemiku jooksul peaaegu kindlasti äriühingu tegevuse lõpetamiseni.

Määruse § 30 kehtestab toetatavad tegevused projektitoetuse taotlejale.

Projektitoetuse taotleja saab taotleda toetust strateegia tegevuste rakendamiseks läbi strateegia meetmetes toodud tegevuste elluviimise, sealhulgas koostööprojektide elluviimiseks nagu on nimetatud nõukogu määruses (EÜ) nr 1698/2005 artiklis 63 punktis b ja koostöö arendamiseks.

Lõike 2 kohaselt võib toetatava tegevuse osaks olla omanikujärelevalve vastavalt ehitusseadusele, muinsuskaitsealine järelevalve vastavalt muinsuskaitseadusele või mõne muu valdkonna järelevalve tegemine. Vastavalt § 32 lõike 1 punktile 3 saab omanikujärelevalve, muinsuskaitsealine järelevalve või muu valdkonna järelevalve tegemise maksumus moodustada kuni 3% investeeringuobjekti ehitustööde maksumusest.

Lõike 3 kohaselt võivad projektitoetuse taotlejad taotleda toetust ka sellistele projektidele, mida saab käsitleda kui ettevalmistavaid tegevusi, mis on hädavajalikud kauba, asja, ehitise jms teostamiseks ja mille tegemata jätmine takistab investeeringu või muu kavandatava tegevuse elluviimist. Näiteks ehitiste projekteerimine, detailplaneeringute koostamine, tasuvusuuringute läbiviimine, käsikirjade koostamine jms on tegevused, mis ilma jätkutegevuseta ei loo uut väärtust, kuid mis on siiski vajalikud lõpptulemuse (nt teenuse osutamine lõpptarbijale või ehitise, kauba, asja valmimine) saavutamiseks. Selliste projektide puhul peab projektitoetuse taotleja selgitama, millise aja jooksul ja millistest vahenditest kavatakse projekti tegevusi edaspidi rahastada, et projekt saaks lõplikult ellu viidud, sest määruse § 42 lõike 6 punktis 5 on sätestatud kohustus, et ettevalmistava projekti raames tehtud tegevusele peab järgneva 5 aasta jooksul valmima lõpptulemus, st. raamat, ehitis, veebileht jne. Teatud juhtudel nagu detailplaneeringute koostamine või tasuvusuuringute tegemine vms tegevuste puhul võib PRIA juhtumipõhiselt kaalutleda ja rakendada § 42 lõike 6 punkti 5 sätet selliselt, et viie aasta jooksul arvates ettevalmistava projekti kohta PRIA poolt viimase toetuseosa väljamaksmisest on projektitoetuse saaja taganud selle, et on alustatud põhiinvesteeringu elluviimisega või detailplaneeringu alusel on valminud vähemalt üks objekt. Ettevalmistavaks projektiks ei loeta ehitise ühe osa, nt. vundamendi rajamist.

Lõike 4 kohaselt peab ehitis, mida ehitatakse (v.a uue hoone püstitamine) või kuhu inventar või seade paigaldatakse, või mootorsõiduk, kuhu seade paigaldatakse, olema taotleja omandis või talle antud õiguslikel alustel kasutamiseks vähemalt viieks aastaks arvates PRIA poolt viimase toetusosa väljamaksmisest. Samas aga kui taotletakse toetust uue hoone püstitamiseks, siis peab kavandatava hoone alune maa olema taotleja omandis või sellele peab taotleja kasuks olema seatud hoonestusõigus.

Määruse § 31 kehtestab koostööprojektidele esitatavad nõuded.

Koostööprojektide korral peab strateegias olema ära toodud meede või koostöömeede, mille raames soovitakse koostööprojekti teha. Konkreetsete partnerite nimetamine strateegias ei ole vajalik.

Etapid rahvusvahelise koostööprojekti jaoks taotluse esitamisel:

1. koostööprojektis osalejad sõlmivad koostöökokkuleppe, mis peab vastama lõikes 2 toodud nõuetele. Sellele peavad oma kinnituse andma kõik koostööprojektis osalevad osapooled;
2. koostööprojekt peab olema heakskiidetud kohaliku tegevusgrupi poolt;
3. ära kiri koostöölepingust koos taotlusega esitatakse PRIALE. PRIA teostab abikõlblikkuse kontrolli ja teeb oma otsuse;
4. PRIA edastab koostöölepingu Põllumajandusministeeriumile heakskiitmiseks;

5. Põllumajandusministeerium edastab olulise info lepingu kohta Euroopa Komisjonile;
6. Põllumajandusministeerium teavitab heakskiidust nii PRIAt kui taotlejat.

Etapid siseriikliku koostööprojekti jaoks taotluse esitamisel:

1. koostööprojekti osalejad sõlmivad koostöökokkuleppe, mis peab vastama lõikes 2 toodud nõuetele. Sellele peavad oma kinnituse andma kõik koostöös osalevad osapooled;
2. koostööprojekt peab olema heakskiidetud kohaliku tegevusgrupi poolt;
3. ärakiri koostöölepingust koos taotlusega esitatakse PRIAle;
4. taotluse esitamise päevale järgneval päeval võib alustada siseriikliku koostööprojekti elluviimisega.

Lõike 3 puhul on oluline meeles pidada, et koostöö kokkulepe peab olema allkirjastatud kõigi osapoolte poolt.

Mitte igale koostöö alasele tegevusele ei pea järgnema koostööprojekt, kuid koostööprojektile eelnevad koostööalased tegevused on abikõlblikud kohaliku tegevusgrupi toetuse raames. Koostööprojekti rakendamisel on abikõlblikud ühismeetmele ning mis tahes ühisstruktuuri juhtimisele tehtud kulutused. Koostööprojekti koordineerival kohalikul tegevusgrupil on abikõlblikud koostööprojekti elavdamiskulud, nagu koostööprojekti juhtimine ja koordineerimine (sealhulgas koostöökokkuleppe ettevalmistamine), koostööprojekti rahastamisega seonduvate küsimuste koordineerimine (sealhulgas finantseerimistaotluste kohta teabe kogumine), koostööprojekti korrektse rakendamise tagamiseks iga partneri kohustuseks olevate ülesannete täitmise juhtimine ja koordineerimine, koostööprojekti edendamine ja seire, koostööprojekti vastavuse kontrollimine kohustustele.

Nõuded koostööprojektile on toodud Euroopa Komisjoni juhendis „Koostöömeetme rakendamise juhend maaelu arengu programmide (2007-2013) *Leader*-telje raames” (RD12/10/2006 rev 3).

Lõike 5 kohaselt peab olema taotlus koostööprojekti tegemiseks esitatud 31. detsembriks 2013. aastal. Nõue kehtestatakse vastavalt komisjoni määrus (EÜ) nr 1974/2006 artikli 39 lõikele 4.

Määruse § 32 kehtestab projektitoetuse abikõlblikud ja mitteabikõlblikud kulud.

Toetatava tegevuse või investeeringuobjekti abikõlbliku maksumuse moodustavad tegevuse või investeeringuobjekti käibemaksuta maksumus, tegevus, mida taotleja saab teha § 35 nimetatud mitterahalise omafinantseeringu katteks ning abikõlbliku tegevuse või investeeringuobjekti tähistamiseks vajaliku sümboolika käibemaksuta maksumusest, kui taotleja on käibemaksukohustuslane ja tegevuse või investeeringuobjekti käibemaksuga maksumus, taotleja mitterahaline omafinantseering ning abikõlbliku tegevuse või investeeringuobjekti tähistamiseks vajaliku sümboolika käibemaksuga maksumusest, kui taotleja ei ole käibemaksukohustuslane. Käibemaks ei ole abikõlblik, kui taotleja on käibemaksukohustuslane, sest tal on võimalus taotleda käibemaksu tagastamist käibemaksuseaduse alusel.

Lõikes 2 on sätestatud, et põhjendatud juhtudel võivad kasutatud seadme ostmise ja kapitalirendile võtmise kulud olla abikõlblikud vastavalt komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artiklile 55. Seade on omavahel ühendatud seadiste või plokkide kogum. Näiteks elektri-, kliima-, kütte-, labori-, lüpsi-, mälu-, teimi-, külmutus-, juht-, automaat- tõste-, teisaldusseade jne.

Lõike 3 puhul tuleb muuhulgas silmas pidada, et abikõlblikud kulutused ei ole põhjendatud ja majanduslikult otstarbekad kui on tegemist toreduslike kulutustega tsiviilseadustiku üldosa seaduse tähenduses ehk kulutused, millega taotletakse peamiselt asja mugavust, meeldivust, ilu jms.

Lõikes 4 on toodud nende kulude nimekiri, mis ei ole abikõlblikud.

Lõike 4 punktis 2 nimetatud käibemaksu piirang kohalikele omavalitsustele ja ka muule avalik-õiguslikule juriidilisele isikule tuleneb nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 71 (Kulutuste abikõlblikkus) lõike 3 punktist 2, mis ütleb, et käibemaks ei ole abikõlblik saama EAFRD toetust, välja arvatud tagastamatu käibemaks, kui selle on tegelikult ja lõplikult tasunud toetusesaajad, kes ei ole nõukogu 17. mai 1977. aasta kuuenda direktiivi (77/388/EMÜ) kumuleeruvate käibemaksudega seotud liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta – ühine käibemaksusüsteem: ühtne maksubaas (ELT L 145, 13.06.1977, lk 1–40) artikli 4 lõike 5 esimeses lõigus nimetatud mittemaksukohustuslased. Nõukogu direktiivi 77/388 artikli 4 (Maksukohustuslased) lõike 5 esimese lõigu kohaselt ei käsitata riike, regionaalsete ja kohalike omavalitsuste ametiasutusi ning teisi avalik-õiguslikke organisatsioone maksukohustuslasena tegevuse või tehingutega seoses, mida nad teevad ametivõimudena, isegi kui nad koguvad seoses nimetatud tegevuse või tehingutega makse, lõive, liikmemakse või tasusid.

Lõike 4 punkti 11 puhul tuleb silmas pidada, et ka riigi või kohaliku omavalitsuse allasutuse töötajat, kelle tööülesanded on sarnased toetatava tegevusega, käsitletakse avaliku teenistujana ja sellisel juhul ei ole eksperdi ega ka projektijuhi tasu abikõlblik.

Lõike 4 punkti 13 kohaselt on toodud erisus ettevõtjale ja mittetulundusühingule maastiku- või mootorsõiduki soetamiseks. Siinkohal tuleb aga märkida, et maastikusõiduk on mootori jõul maastikul liikumiseks ettenähtud liiklusvahend (mootorsaan ja ratasmaastikusõiduk ehk ATV), mis ei ole liikluseaduse tähenduses mootorsõiduk. Maastikusõiduk peab olema kehtestatud korras registreeritud ning sellel peab olema riiklik registreerimismärk. Mootorsõidukite puhul on lubatud selliste mootorsõidukite soetamine, mille sihtotstarve on tegevusgrupi tegevuspiirkonnas elanikele teenuste osutamine, sealhulgas rändkauplusauto soetamine.

Lõike 4 punkt 16 sätestab, et abikõlblikud ei ole kohaliku omavalitsuse üksuste ülesannete asendamiseks tehtavad kulutused juhul, kui soovitakse toetust kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 6 lõigetes 1 ja 2 nimetatud valdkondade pidevaks ülalpidamiseks või antud valdkonda uuenduslikku lisaväärtust või innovaatilist elementi lisamata.

Lõikes 4 punktis 17 nimetatud asendusinvesteeringuteks loetakse investeeringuid, mille abil lihtsalt asendatakse olemasolev ehitise või selle osa või masin või seade uue ajakohastatud ehitise või selle osaga või masinaga või seadmega ilma tootmismahutu vähemalt 25% võrra suurendamata või tootmise iseloomu või kasutatavat tehnoloogiat põhjalikult muutmata. Asendusinvesteeringuks ei loeta vähemalt 30 aasta vanuse ehitise täielikku lammutamist ja asendamist ajakohastatud ehitisega ega ehitise rekonstrueerimist, kui selle kulud moodustavad vähemalt 50% uue samaväärse ehitise väärtusest. Asendusinvesteeringuks ei loeta ka rohkem kui kümne aasta vanuse masina ja seadme asendamist uue masina ja seadmega.

Lõike 4 punkti 19 kohaselt ei ole abikõlblikud kulud, mis on vastuolus nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikliga 71 ja komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artikliga 55. Nõukogu määrus

(EÜ) nr 1698/2005 artikkel 71 sätestab kulude abikõlblikkuse kriteeriumid ja komisjoni määrus (EÜ) nr 1974/2006 artikkel 55 sätestab abikõlblikud kulutused investeeringute puhul.

Lõike 4 punkt 20 sätestab, et abikõlblikud ei ole projekti elluviimisega seotud üldkulud välja arvatud projektijuhi tasu.

Lõike 4 punktis 21 on täpsustatud, et projektijuhi tasu ei ole abikõlblik kui taotlejaks on kohaliku omavalitsuse üksus, ettevõtja, seltsing või kohalik tegevusgrupp. Nimetatud taotlejate puhul eeldame, et organisatsiooni seest tulnud projektijuht saab tasustatud juba organisatsiooni poolt ning oma põhiülesannete ja projekti heaks tehtavate tegevuste eristamine toob nii taotlejale kui ka PRIA-le kaasa täiendava töökoormuse, mis sageli on eaproportsionaalselt suur kulu võrreldes saada oleva toetusega. Koostööprojekti korral on siiski projektijuhi tasu abikõlblik kuna taotlejaks saabki olla vaid kohalik tegevusgrupp ise. Koostööprojekti puhul eeldame, et koordineerivad tegevused on üliolulised, mistõttu näeme vajadust kompenseerida ka projekti juhtimisega seotud personalikulusid.

Lõike 4 punktides 22 ja 23 on täpsustatud, millistel tingimustel ei ole projektijuhtimisega seotud kulutused abikõlblikud. Punkti 22 kohaselt ei ole abikõlblik projektijuhi tasu, mis ületab 20% projekti abikõlblikest kuludest kui taotlejaks on mittetulundusühing või sihtasutus. Seega abikõlblik on projektijuhi tasu, mis ei ületa 20% projekti abikõlblikest kuludest, kui taotlejaks on mittetulundusühing või sihtasutus. Projektijuhtimisega seotud tegevuste hüvitamine on vajalik mittetulundusühingute ja sihtasutuste poolt ellu kutsutud nn „pehmete“ projektide puhul, kuid ei ole abikõlblik projektide puhul, mille raames tehakse investeeringuid. Projektide puhul, mille raames tehakse investeeringuid, piirab üldkulude hüvitamist komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artikkel 55, mille kohaselt üldkulud piirduvad investeeringute puhul selliste kuludega nagu arhitektide, inseneri- ja konsultatsioonitasude, teostatavusuuringute ning patendiõiguste ja litsentside omandamisega. Projektide puhul, milles on ühendatud nii „pehme“ projekti kui ka investeeringuprojekti elemendid arvutatakse projektijuhtimise tasu ainult „pehmete“ tegevuste abikõlblikelt kuludelt. Näiteks kui MTÜ ühe projekti raames kavandab investeeringuna soetada keraamikaahju ja tegevusena keraamika alase töötoa läbi viimise, siis projektijuhtimise tasu ei tohi ületada 20 % töötoa läbi viimisega seotud tegevuste abikõlblikust maksumusest.

Lõike 4 punktis 24 sätestatud kaup mõiste määratlemisel lähtutakse käibemaksuseaduse § 2 lõikes 3 toodud kauba mõistest.

Lõige 5 sätestab, et seltsingust projektitoetuse taotlejale ei ole lubatud taotleda toetust investeeringutele. Muude ehk mitteinvesteeringute korral on toetuse ülempiiriks 10 000 eurot ühe projekti kohta. Näiteks on seltsingutele lubatud korraldada külapäevi, laagreid, spordiüritusi jms tegevusi, mis üldjuhul ei nõua investeeringu kui sellise tegemist. Selline piirang on sätestatud seetõttu, et seltsingu kui juriidilise isiku staatust mitteomava isikute ühenduse osas ei ole piisavat kindlust nende jätkusuutlikkuses viie aastase järevalveperioodi ajaks. Samuti kontroll nende majandustegevuse üle on suhteliselt piiratud võrreldes MTÜde ja ettevõtjatega ning üheselt ei ole selge seltsingu ja seltsinglase vastutus võimalike kohustuste osas.

Määruse § 33 sätestab, et kulutuste tegemisel peab arvestama nõudega, et kui kulutuse käibemaksuta maksumus on suurem kui 5000 eurot, siis on vaja teha hinnapäring vähemalt kolmele kauba või teenuse või töö pakkujale ja saada vähemalt kolme erineva pakkuja

hinnapakkumused. Hinnapakkumuse osana esitatakse ka tehnilised tingimused kavandatava investeeringobjekti kohta. Kavandatav tegevus peab hinnapakkumuses olema esitatud liikide kaupa. Piirsumma määramine on tingitud vajadusest tagada paremini hinnapakkumuste sisuline vastavus turuhindadele ning tugevdada kontrolli kulutuste põhjendatuse üle. Nimetatud piirsummat võib kohalik tegevusgrupp juhatuse otsusega langetada. Investeeringute puhul tuleb saada ja PRIAle esitada hinnapakkumused. Mitteinvesteeringute ehk nn „pehmete” tegevuste puhul on lubatud koostada kululiikide kaupa kavandatava tegevuse eeldatav maksumus.

Hinnapakkumus tegevuse või investeeringu tegemiseks ei tohi olla põhjendamatult kõrge võrreldes teise sarnase tegevuse või investeeringu eest tasutava hinnaga. PRIAl on õigus vajadusel võrrelda esitatud hinnapakkumusi turuhindadega. Kui taotleja ei vali kõige odavamat hinnapakkumust, peab ta tehtud valikut põhjendama. Põhjenduses peavad olema märgitud need tegevuse või investeeringu olulisemad näitajad, mis on olnud aluseks kallima hinnapakkumuse valimisel. Võimalusel märkida näitajad, mis on kontrollitavad ja mõõdetavad

Lõike 4 kohaselt ei tohi olla seotust projektitoetuse saaja ja isiku vahel, kellelt toetuse saaja tellib teenuse või töö või ostab kauba (ehk arve esitaja), välja arvatud juhul, kui tegevuse või investeeringu maksumus ei ületa 1000 eurot. Samuti ei laiene säte kohalikule tegevusgrupile kui ta on projektitoetuse saaja ja tegevuse või investeeringu maksumus, millele ta on toetust taotlenud ei ületa 5000 euro piiri. Projektitoetuse saaja ja arve esitaja omavahelist seotust kontrollitakse juhtorganite tasandil sõltumata arve esitaja juriidilisest vormist ning seotust läbi omandisuhete kui arve esitajaks on äriühing. Säte kehtib ka sellisel juhul kui taotlejaks on kohaliku omavalitsuse üksus ja hinnapakkujaks või arve esitajaks on kohaliku omavalitsuse omandisse kuuluv äriühing vm organisatsioon, mille tegevuse üle omab kohaliku omavalitsuse üksus valitsevat mõju.

Lõige 5 täpsustab, et kui kavandatava tegevuse ja investeeringu maksumus on suurem kui 1000 eurot kuid väiksem kui 5000 eurot, siis tegevusgrupi juhatuse liikme või tegevjuhi ja hinnapakkuja omavahelise seotuse korral peab taotleja olema saanud vähemalt kolm võrreldavat hinnapakkumust.

Lõike 6 kohaselt ei tohi projektitoetuse taotleja ega toetuse saaja hinnapakkumust kunstlikult tükeldada väiksemateks osadeks kui kaup, teenus või töö on funktsionaalselt koos toimiv eesmärgiga vältida lõigetes 1 kuni 5 sätestatud nõuete täitmist. Praktikas on ilmnenud juhtumeid, kus kavandatavaid tegevusi on jagatud väiksemateks alla 5000 euro maksumusega osadeks, et vältida kolme hinnapakkumuse võtmist. Näiteks soovib projektitoetuse saaja soetada komplekse teraviljakuiivati, mille jagab eraldi seisvateks osadeks – teraviljakuiivati ja ahi. Tegemist on küll eraldiseisvate osadega, kuid kasutada saab neid ainult koos, st. nad on funktsionaalselt koos toimivad, ja seetõttu tuleb neid asju vaadata kogumina.

Määruse § 34 sätestab projektitoetuse määra ja suuruse.

Lõige 1 sätestab üldise raamistiku, millest lähtuda toetuse määra ja suuruse määramisel strateegia meetmete väljatöötamisel ja projektitaotluste kinnitamisel.

Kui strateegia meede vastab mõnele arengukava meetmele kohaldatakse küll vastavas põllumajandusministri määruses sätestatud nõudeid toetuse taotlemiseks, kuid toetuse määra

arvestamisel kohaldatakse käesolevas paragrahvis sätestatud, olenemata põllumajandusministri määruses sätestatud toetuse määrast.

Toetust antakse mittetulundusühingule, sihtasutusele ja kohaliku omavalitsuse üksusele maksimaalselt kuni 90% toetatava tegevuse või investeeringuobjekti abikõlblike kulude maksumusest. Seltsingu toetuse määr on kuni 100% toetatava tegevuse abikõlblike kulude maksumusest. Ettevõtjatele antakse toetust kuni 60% toetatava tegevuse või investeeringuobjekti abikõlblike kulude maksumusest.

Lõikes 5 on toodud toetuse määr infrastruktuuri investeeringutele. Infrastruktuuri investeeringu korral antakse toetust kuni 60% investeeringuobjekti abikõlblike kulude (sealhulgas liitumistasu) maksumusest. Kuna infrastruktuuri investeeringud ei ole *Leader*-meetme raames prioriteediks, siis lepiti arengukava koostamise käigus toetusmääraks 60%. Infrastruktuur on elektrivarustus, veevarustus- ja kanalisatsioon, telekommunikatsioon ning teede investeeringud. Infrastruktuuri investeeringuks loetakse investeeringut üksiktarbija liitumispunktini.

Lõige 6 sätestab kuni 40% toetuse määra ettevõtjale ja mittetulundusühingule maastiku- või mootorsõiduki ostmisel. Sätestatud toetuse määr on analoogne teiste arengukava meetmete toetuse määraga samalaadsete objektide soetamiseks ning eemärgiga vältida *Leader*-meetme raames taotlemiseks soodsama määra kehtestamist.

Lõikes 7 on toodud maksimaalne toetussumma ühe projektitoetuse taotluse kohta. Nimetatud summa on kokku lepitud arengukava koostamise käigus. Erandiks on siin nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 kolmas telg ja sama määruse artiklid 25, 28 ja 29, kus on määruse alusel antav toetus vähese tähtsusega abi komisjoni määruse (EÜ) nr 1998/2006, milles käsitletakse asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamist vähese tähtsusega abi suhtes (ELT L 379, 28.12.2006, lk 5–10), mõistes. Nimetatud juhtudel ei tohi jooksva majandusaasta ja kahe eelneva majandusaasta jooksul antud vähese tähtsusega abi koos taotletava toetusega ületada vähese tähtsusega abi ülempiiri 200 000 eurot.

Lõikes 8 on toodud toetussumma ülempiir seltsingust taotlejale ühe projekti kohta. Selline piirmäär seltsingutele tuleneb nende juriidilisest staatusest ja on kokku lepitud eelnõu koostamise käigus.

Lõike 9 kohaselt tuleb projektitoetuse taotlusele märkida andmed omafinantseeringu katteks kogutavate tulude kohta, mis saadakse koolituste, seminaride, infopäevade, töötubade, ümarlaudade, õppereiside, võistluste, laste- ja noortelaagrite vms ürituste korraldamiseks osavõtjatelt kogutavatest osavõtutasudest, väljaannete müügist, sponsorsummadest, annetustest ja muudest allikatest. Väljamakstava toetuse summast arvestatakse maha nimetatud tuludest laekunud summa, mis ületab omafinantseeringuks ettenähtud summa.

Määruse § 35 sätestab projektitoetuse taotleja mitterahalise omafinantseeringu tingimused.

Lõike 2 puhul on oluline silmas pidada, et kui ühes projektis on ette nähtud tegevused või investeeringud, mis on seotud vabatahtliku tasustamata töö tegemisega ning tegevused või investeeringud, mis ei ole seotud vabatahtliku tasustamata töö tegemisega, siis mitterahalise omafinantseeringu osa 10 % arvestatakse omafinantseeringuna nende tegevuste või

investeeringute maksumusest, mis on realselt seotud vabatahtliku tasustamata töö tegemisega. Näiteks korraldab MTÜ laada, mille eelarvelised kulud on:

laada korraldamine	752,00
telgi ostmine	300,00
projektijuhtimine (20% *752)	150,40
Omafinantseeringu katteks tehtav vabatahtlik tasustamata töö (laada korraldamine 752 + telgi ostmine 300 = 1052*10%=	105,20
Kokku:	1307,60

Lõike 3 kohaselt võib vabatahtliku tasustamata töö tegemise korral projektitoetuse tunnitasu ühikumäär olla kuni 3,50 eurot ning koos masina, seadme või mootorsõidukiga kuni 7 eurot.

Ühikumäära arvutamise aluseks on EV keskmine brutokuupalk (seisuga 31.detsember 2011, Eesti Statistikaamet – 918 eurot), mis on jagatud 160 töötunniga ja korrutatud 60%-ga. Ka varasemas määruse redaktsioonis oli maksimaalne lubatud tunnitasu vabatahtliku tasustamata töö korral 60% Eesti keskmisest bruto tunnipalgast ja seega ei erine kehtestatud ühikumäär oluliselt varem kehtinud nõudest. Kui vabatahtliku tasustamata töö tegemiseks kasutatakse ka seadet, masinat või mootorsõidukit, siis võib omafinantseeringu katteks arvestada kahekordse vabatahtliku tasustamata töö tunnitasu. Eeldame, et seadmete, masinate ja mootorsõidukite kasutamise kompenseerimine toetuse saajale aitab vähendada praktikas ilmnunud juhtumeid, kus projekti elluviimiseks on soetatud väikeseadmeid (nt akutrell, fotoaparaat, trimmer, mootorsaag jms), mille edasine kasutus ei ole seotud enam projekti elluviimisega. Kuna seadmete ja masinate kasutamisega on oluliselt suurem võrreldes nende kasutusajaga projektis, siis ei saa selliseid kulutusi projekti elluviimisel pidada mõistlikuks. Seega selleks, et kompenseerida toetuse saajale seadmete, masinate ja mootorsõiduki kasutamise kulusid projekti elluviimisel on määruuses laiendatud vabatahtliku tasustamata töö võimalusi läbi selle, et seadmete, masinate ja mootorsõidukite kasutamise eest arvestatakse omafinantseeringu katteks kahekordne vabatahtliku tasustamata töö tunnitasu. Samuti lihtsustab konkreetse ühikumäära kehtestamine arvutusi taotluse ja kuludokumentide menetlemisel.

Lõike 4 kohaselt võib vabatahtliku tasustamata tööga alustada alates viiendast päevast pärast projektitoetuse taotluse esitamist PRIAle, sest vabatahtliku tasustamata töö tegemisest tuleb PRIAt teavitada vähemalt 4 tööpäeva enne töö tegemist.

Määruse § 36 sätestab projektitoetuse taotluse kinnitamise.

Lõige 1 sätestab projektitaotluse esitamise kohalikele tegevusgrupile.

Lõike 2 kohaselt hindab projektitaotlusi töörühm, kes on moodustatud projektitaotluste hindamiseks ja taotluste paremusjärjestuse koostamiseks ja on kohaliku tegevusgrupi kui mittetulundusühingu tööorgan. Töörühm hindab projektitoetuse taotlusi hindamiskriteeriumite alusel ja teeb ettepaneku hindamistulemuste alusel koostatud paremusjärjestuse kinnitamiseks. Ettepanek paremusjärjestuse kinnitamiseks esitatakse kohaliku tegevusgrupi otsustusorganile, kes vastavalt lõikele 3 kinnitab paremusjärjestuse tehes strateegia meetmele ettenähtud eelarve piires taotluse kinnitamise otsuse. Projektitaotlusi hindavaks töörühmaks ei või olla MTÜ juhatus, vaid projektitaotluste hindamiseks spetsiaalselt moodustatud organ (töörühm), samuti ei tohi töörühma liikmeteks olla kohaliku tegevusgrupi kui mittetulundusühingu juhatuse liikmed.

Lõike 3 kohaselt on projektitoetuse taotluse PRIAle esitamise eelduseks kohaliku tegevusgrupi poolt projektitoetuse taotluse kinnitamise taotluse (edaspidi projektitaotluse) kinnitamise otsus. Kohaliku tegevusgrupi üldkoosolek, juhatus või muu põhikirjas ettenähtud organ teeb paremusjärjestusse seatud taotluste kinnitamise otsuse töörühma ettepaneku alusel arvestades iga-aastasest rakenduskavas strateegia meetmele ettenähtud eelarvet. Projektitaotluste kinnitamiseks on rakenduskavas ettenähtud igale meetmele eelarve, mille piires kohalik tegevusgrupp teeb kinnitamise otsused. Projektitaotluste kinnitamise otsused tehakse töörühma hindamistulemuste alusel koostatud projektitaotluste paremusjärjestusse seatud parimate projektitaotluste kohta, mis vastavad kohaliku tegevusgrupi strateegiale ja rakenduskavale ning hindamiskriteeriumite miinimumnõuetele, kui kohalik tegevusgrupp on hindamiskriteeriumite miinimumnõuded ette näinud, ja jäävad nimetatud eelarve piiresse. Nende projektitaotluste kohta, mille rahastamise summa ületab rakenduskavas ettenähtud eelarvet, st nad ei jää nimetatud eelarve piiresse, tehakse taotluste kinnitamisest keeldumise otsused.

Lõige 4 sätestab, millistel alustel teeb kohalik tegevusgrupp projektitaotluse kinnitamisest keeldumise otsuse. Kohalik tegevusgrupp võib jätta andmata projektitaotluse kinnitamise otsuse kui taotlus ei vasta kohaliku tegevusgrupi strateegiale või rakenduskavale. Samuti juhul kui projektitaotlus ei vasta hindamiskriteeriumite miinimumnõuetele kui vastavad miinimumnõuded on märgitud § 2 lõike 3 punktis 3 nimetatud hindamiskorras või kui rakenduskava B-osas märgitud strateegia meetme rakendamiseks ettenähtud eelarvevahendeid ei jätku kõigi kohaliku tegevusgrupi strateegiale või rakenduskavale vastavate projektitaotluste rahastamiseks. Rakenduskavas võib kohalik tegevusgrupp ette näha rohkem kui ühe strateegia meetme. Samuti on kohalikul tegevusgrupil õigus ühe või enama strateegia meetme rakendamiseks avada jooksva aasta jooksul mitu taotlusvooru. Taotlusvoor on projektitaotluste vastuvõtt teatud ajavahemiku jooksul.

Lõige 5 sätestab aja, mille jooksul kohalik tegevusgrupp peab tegema teatavaks projektitaotluse kinnitamise või kinnitamisest keeldumise otsuse projektitoetuse taotlejale.

Lõike 6 kohaselt peab kohalik tegevusgrupp esitama PRIAle projektitaotluste kinnitamise otsused ning kinnitatud projektitaotluste paremusjärjestuse koos toetussummadega. Kinnitamise otsused ja projektitaotluste paremusjärjestuse nimekiri esitatakse hiljemalt kahe nädala jooksul pärast projektitaotluste kinnitamist. Paremusjärjestuse nimekirja ja kinnitamise otsustega koos on mõistlik üheaegselt esitada ka § 11 lõike 3 punktis 10 nimetatud ära kiri projektitaotluste hindamise protokollist. Kohalikul tegevusgrupil ja projektitoetuse taotlejal tuleb arvestada asjaoluga, et enne kui projektitaotluste paremusjärjestuse nimekiri ja projektitaotluste kinnitamise otsused ei ole kohaliku tegevusgrupi poolt PRIAle esitatud, ei võta PRIA projektitoetuse taotluseid vastu.

Lõigetes 7 ja 8 sätestatakse, et kui projektitoetuse taotleja, kelle projektitaotlus on kohaliku tegevusgrupi otsusega kinnitatud, ei esita ettenähtud tähtajal PRIAle projektitoetuse taotlust või PRIA ei rahulda nimetatud taotlust § 39 lõike 3 alusel, teatab PRIA sellest kohalikule tegevusgrupile, sest projektide rahastamiseks rakenduskavas ettenähtud eelarvest jääb osa vahendeid üle. Pärast PRIAst sellekohase teate saamisest teeb kohalik tegevusgrupp, arvestades strateegia meetme taotlusvoorule ettenähtud eelarvet, projektitaotluste paremusjärjestuse alusel paremusjärjestusse seatud järgmise taotluse (järgmiste taotluste) kinnitamise otsuse (otsused) või

teeb otsuse kasutamata eelarvevahendid jätta jaotamata teiste projektitoetuse taotlejate vahel. Vastava otsuse tegemiseks on kohalikul tegevusgrupil aega üks kuu.

Kui rakenduskavas ettenähtud eelarvevahendid otsustatakse jätta jaotamata, siis eelarvejäägi võib liita järgmise kalendriaasta rakenduskava eelarvele või jagada ümber meetmete vahel, mis on märgitud jooksva kalendriaasta rakenduskavas (Lisa 1 B-osas „Strateegia rakendamise eelarve”). Selliste muudatuste kohta esitab kohalik tegevusgrupp rakenduskava muudatuse jooksva aasta 1. detsembriks näidates ära, milliste meetmete vahel jaotamata summa ära jagatakse.

Lõige 9 sätestab, et projektitaotluste menetlemine on haldusmenetlus ning lõigetes 3 ja 4 nimetatud otsused haldusaktid, mille suhtes kohalik tegevusgrupp kohaldab HMSis sätestatud nõudeid.

Arvestades Tartu Ringkonnakohtu 11. mai 2010. a kohtuotsust haldusasjas nr 3-09-1804, et kohaliku tegevusgrupi näol on tegemist haldusorganiga HMS § 8 lõike 1 mõistes – st isikuga, keda on seaduse või määrusega volitatud täitma avaliku halduse ülesandeid, peab kohalik tegevusgrupp kui haldusorgan projektitaotluste menetlemisel järgima haldusmenetluse reegleid. Projektitaotluste kinnitamise õigus kohalikele tegevusgruppidele tuleneb nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 62 lõikest 4, mille alusel peavad kohalikud tegevusgrupid valima strateegia kohaselt finantseeritavad projektid.

Ringkonnakohus leidis, et kohaliku tegevusgrupi kinnitus projektitoetuse taotlusele on PRIA poolt makstava toetuse saamise eelduseks. Kohaliku tegevusgrupi poolt toetuse taotlusele kinnituse andmata jätmine on eelhaldusakt HMS § 52 lõike 1 punkti 2 mõttes – haldusakt, millega tehakse õiguslikult siduvalt kindlaks asja lõplikul lahendamisel tähtsust omav asjaolu. Kinnituse andmata jätmine tähendab seda, et isik minetab võimaluse toetuse määramiseks PRIA poolt. Seega määrab see otsus vältimatult kindlaks menetluse lõpptulemuse – õiguslikult siduvalt tehakse kindlaks, et isiku projekt ei ole piisavalt sobilik toetuse saamiseks ning sellega menetlus toetuse saaja jaoks lõppeb. Selline otsus vastab igati eelhaldusakti tunnustele. Seega on projektitaotluse kinnitamise või kinnitamisest keeldumise otsused haldusaktid, mille suhtes tuleb kohaldada HMSis sätestatud nõudeid.

Määruse § 37 on sätestatud projektitoetuse taotlusele esitatavad nõuded.

Lõige 1 sätestab, et projektitoetuse taotlus tuleb esitada asukohajärgsesse PRIA maakondlikusse teenindusbüroosse üldjuhul 40 tööpäeva jooksul arvates kohaliku tegevusgrupi poolt projektitaotluse kinnitamise otsuse tegemisest, põhjendatud juhtudel hiljemalt 80 tööpäeva jooksul arvates projektitaotluse kinnitamise otsuse tegemisest. Hangete läbiviimisel peavad nii kohaliku omavalitsuse üksused kui ka riigihangete seaduse §-s 10 toodud isikud ja asutused lähtuma riigihangete seadusest, mistõttu võib hinnapakumuste saamine võtta oluliselt rohkem aega kui kaks kuud. Seega on sellistel taotlejatel võimalus esitada avaldus ja teised nõutavad dokumendid PRIAle pärast seda kui riigihange on nõuetele vastavalt läbiviidud ning vajalikud pakkumused olemas, kuid see aeg ei tohe ületada 80 tööpäeva arvates projektitaotluse kinnitamise otsuse tegemise kuupäevast. Projektitoetuse taotluse võib PRIAsse esitada vahetult maakondlikusse teenindusbüroosse viies, samuti tavaposti või e-posti teel.

Lisaks käsitletakse põhjendatud juhuna ka § 36 lõigetes 7 ja 8 nimetatud olukorda. Kui kohalik tegevusgrupp teeb ühe kuu jooksul arvates PRIA teate saamisest projektitaotluste

paremusjärjestuse alusel rakenduskavas ettenähtud eelarve piires paremusjärjestusse seatud järgmise taotluse (järgmiste taotluste) kinnitamise otsuse (otsused), peab projektitoetuse taotleja, kelle projektitaotluse kohta on tehtud kinnitamise otsus, üldjuhul hiljemalt 40 tööpäeva jooksul arvates taotluse kinnitamise otsuse tegemise kuupäevast esitama projektitoetuse taotluse PRIAle. Nimetatud asjaolust peab teavitama PRIAt e-posti teel aadressil leader@pria.ee.

Lõike 3 punktide 2 ja 3 kohaselt peab projektitoetuse taotleja esitama andmed oma majandustegevuse kohta taotluse esitamise aastale vahetult eelnenud majandusaasta lõpu seisuga. Kui kohalikule tegevusgrupile ja PRIAle esitab projektitoetuse taotleja taotluse erinevatel kalendriaastatel (näiteks kui taotluste vastuvõtt kohalikus tegevusgrupis algab 2011. aastal, kuid PRIAle esitatakse projektitaotlus 2012. aastal), siis PRIAle esitatakse majandustegevuse kohta sama perioodi aruanded, mis esitati kohalikule tegevusgrupile.

Lõike 3 punkti 9 kohaselt tuleb esitada maa ja muu vara omandit või pikaajalist kasutusõigust tõendava dokumendi ära kiri, mis tõendab, et ehitise ehitatakse ehitusseaduse § 2 mõistes (v.a uue hoone püstitamine) või kuhu inventar või seade paigaldatakse, või mootorsõiduk, kuhu seade paigaldatakse, kuulub taotleja omandisse või on antud taotlejale õiguslikul alusel kasutamiseks vähemalt viieks aastaks arvates PRIA poolt viimase toetusosa väljamaksmisest. Uue hoone püstitamise korral peab kavandatava investeeringuobjekti alune maa olema taotleja omandis või peab taotleja kasuks olema seatud selle alusele maale hoonestusõigus vähemalt viieks aastaks arvates PRIA poolt viimase toetusosa väljamaksmisest. Ära kirja kirjalikust nõusolekust, mille on andnud maa, ehitise või muu vara omanik, võib esitada objektide puhul, mille puhul pikaajaliste rendilepingute, hoonestusõiguse seadmise jms nõue on ebaproportsionaalselt suur kohustus võrreldes kavandatava tegevuse või investeeringu mahuga. Näiteks püsiviitade, küla tutvustatavate jms piirkonna kaartide, teadetetahvlite, loodus- ja matkaradade jms paigaldamiseks maale või hoone seinale, mis ei kuulu taotleja omandisse. Võimalusel võib PRIA seletuskirjas nimetatud objektide puhul vajaliku omandiõigust tõendava dokumendi määramisel tugineda analoogiale teistes arengukava rakendusmäärustes sätestatud tingimustele.

Lõike 3 punkti 11 kohaselt esitavad ettevõtjad põhivara nimekirja või põhjendatud juhtudel väljavõtte sellest. Nimekirja esitamine on vajalik, et PRIAl oleks võimalik kontrollida, et ei oleks tegemist asendusinvesteeringuga (§ 32 lõike 4 punktis 17). Väljavõtte põhivara nimekirjast võib esitada juhul kui taotleja põhivara nimekiri on väga mahukas (rohkem kui 100 nimetust). Sellisel juhul võib esitada nimekirja sellest põhivara grupist, kuhu kuulub kavandatav investeering, st ehitiste puhul ehitiste nimekiri, masinate ja seadmete puhul olemasolevate masinate ja seadmete nimekiri jne.

Lõike 3 punktis 12 toodud dokument on vajalik kontrollimaks, et kasutatud seadme ostmise ja kapitalirendile võtmise korral on seadme hind uue samalaadse seadme hinnast oluliselt madalam.

Seadusjärgse esindusõiguseta isiku puhul esitab projektitoetuse taotleja tema volitusi tõendava volikirja PRIAle.

Kõik dokumendid tuleb esitada originaaldokumentidena, kui määruses ei ole ette nähtud ära kirja esitamist.

Määruse § 38 sätestab projektitoetuste taotluste vastuvõtmise. PRIA kontrollib taotluse vastuvõtmisel määruses nõutavate dokumentide olemasolu ning taotluse tähtaegset esitamist. § 37 lõikes 1 sätestatud PRIAle projektitoetuse taotluse esitamise tähtaja arvestus algab kuupäevast, millal kohalik tegevusgrupp on projektitaotlused kinnitanud.

Määruse § 39 on sätestatud projektitoetuse taotleja ja projektitoetuse taotluse nõuetele vastavuse kontrollimine.

Lõike 2 punkti 4 kohaselt vastavad projektitoetuse taotleja ja projektitoetuse taotlus projektitoetuse saamiseks esitatud nõuetele, kui täidetud on kõik määruses ja teistes asjakohastes õigusaktides, muu hulgas asjakohastes ELi õigusaktides, sätestatud nõuded.

Siinkohal tuleb aga märkida, et ELÜPSi § 60 lõike 3 kohaselt PRIA ei hinda projektitoetuse taotluse vastavust kohaliku tegevusgrupi strateegiale ja rakenduskavale. Projektitoetuse taotluse kohaliku tegevusgrupi strateegiale ja rakenduskavale vastavuse ning projektitoetuse taotluste paremusjärjestuse osas lähtub PRIA kohaliku tegevusgrupi otsusest ega kaldu sellest kõrvale.

Määruse § 40 sätestab projektitoetuse taotluse rahuldamise ja rahuldamata jätmise.

Määruse § 41 on toodud muudatused, millest tuleb PRIAt ja kohalikku tegevusgruppi teavitada kirjalikult.

Lõike 2 kohaselt ettevõtja ümberkujundamise, ühinemise või jagunemise ning ettevõtte või selle osa ülemineku korral ja mittetulundusühingu või sihtasutuse ühinemise, jagunemise või lõpetamise korral ja kohaliku omavalitsuse üksuste ühinemise ja seltsingu lõppemise korral võib õigusjärglasena jätkav isik esitada PRIAle avalduse toetuse taotlemisega seotud õiguste ja kohustuste ülevõtmise kohta. Sellisel juhul peab õigusjärglasena jätkav isik vastama toetuse saamiseks esitatud nõuetele.

Määruse § 42 on sätestatud nõuded projektitoetuse saajale.

Lõiked 1 ja 2 sätestavad, et kuigi toetuse saajal on investeeringute tegemiseks reeglina aega kaks aastat pärast PRIA poolt taotluse rahuldamise otsuse tegemisest, siis pärast määruse jõustumist kohalikes tegevusgruppides alanud taotluse esitamise tähtajal toetust taotlenud taotleja, kelle taotlus saab PRIAlt taotluse rahuldamise otsuse, peab esitama esimese kuludeklaratsiooni kuue kuu jooksul arvates PRIA poolt taotluse rahuldamise otsuse tegemisest. Kuludeklaratsiooniga peab toetuse saaja esitama kuludokumendid, mis tõendavad, et vähemalt 25% kavandatavast investeeringust on ellu viidud. Kavandatava tegevuse peab ellu viima või ülejäänud investeeringu peab toetuse saaja tegema ja selle kohta esitama kulutusi tõendavad dokumendid kuni neljas osas hiljemalt 31. detsembriks 2014. aastal. Sätte eesmärk on tagada käesolevaks programmiperioodiks ettenähtud vahendite õigeaegne kasutamine.

Lõige 3 sätestab, et kui toetuse saaja on investeeringu tegemist alustanud, kuid investeeringu tegemist lõikes 2 sätestatud tingimuse ja tähtaja jooksul takistab toetuse saaja tahtest sõltumatu asjaolu (näiteks materjali või kauba tarneajad on väga pikad, ilmastikuolud ei võimalda tähtaegselt teostada vajalikke ehitustöid jne), millest on PRIAt viivitamata teavitatud, võib projektitoetuse saajal säilida õigus toetuse saamiseks. Selleks tuleb taotlejal esitada kuue kuu

jooksul arvates taotluse rahuldamise otsuse tegemisest koos osalise investeeringu tegemist tõendavate dokumentidega tõendid toetuse saaja tahtest sõltumatu asjaolu esinemise kohta ja tõendid selle kohta, et vaatamata viivitustele suudab toetuse saaja kahe aasta jooksul, kuid mitte hiljem kui 31. detsembriks 2014 kogu investeeringu ellu viia. Toetuse saaja peab tõendama ja põhjendama asjaolusid, mis takistavad tal ettenähtud mahus investeeringut ellu viia 6 kuu jooksul. Lisaks peab toetuse saaja tõendama ja põhjendama, et ta on suuteline tegema kahe aasta jooksul arvates taotluse rahuldamise otsusest kogu investeeringu.

Lõige 4 sätestab, et kui investeeringu senise tegemise asjaolusid ja toetuse saaja olukorda hinnates on PRIA veendunud, et kogu investeeringu tegemine kahe aasta jooksul on võimalik, maksab PRIA toetuse saaja poolt esitatud kuludeklaratsiooni alusel toetuse välja ning toetuse saajal säilib toetuse saamise õigus ehk ettevõtja võib jätkata investeeringu elluviimist. Vastasel juhul aga PRIA muudab ELÜPS § 62 lõike 4 kohaselt taotluse rahuldamise otsust või jätab sama seaduse § 62 lõike 5 alusel toetuse välja maksmata ja tunnistab taotluse rahuldamise otsuse kehtetuks.

ELÜPS § 62 lõike 4 kohaselt taotluse rahuldamise otsuse muutmine tähendab seda, et kui taotluse täies ulatuses rahuldamine ei ole võimalik või põhjendatud (näiteks kui taotlus koosneb kahest toetatavast tegevusest, kuid ettevõtja on ettenähtud tähtaja jooksul võimeline teostama ainult ühe toetava tegevuse või näiteks toetatavat tegevust on võimalik ellu viia väiksemas mahus), võib taotletud summat taotleja nõusolekul vähendada ja taotlust muuta tingimusel, et saavutatakse taotluses nimetatud tegevuse eesmärgid. Kui taotleja ei ole nõus taotlust muutama, tehakse taotluse rahuldamata jätmise otsus.

Lõike 6 punkti 2 kohaselt on projektitoetuse saajal kohustus teavitada vabatahtliku tasustamata töö tegemise ajast ja kohast kogu projekti vältel. Kehtiva määruse sõnastuse kohaselt teavitasid projektitoetuse saajad vabatahtliku tasustamata töö alustamisest, kuid mitte kõikidest päevadest, mil projekti ellu viimise raames tehti vabatahtlikku tasustamata tööd. Senine teavituskord ei võimalda PRIA-l teha hiljem kohapealset pistelist kontrolli vabatahtliku tasustamata töö tegemise üle.

Lõike 6 punkti 4 korral on oluline meeles pidada, et koolituste, seminaride, infopäevade jm ürituste (töötubade, ümarlaudade, õppereiside, võistluste, laste- ja noortelaagrite, festivalide jms) korraldamisel peab vähemalt seitse tööpäeva enne ürituse toimumist teavitama nii PRIA-t kui ka kohalikku tegevusgruppi ürituse toimumise ajast ja kohast elektrooniliselt või posti teel väljastusteatega tähtkirjaga. Pärast teate saamist võib PRIA ametnik külastada üritust ning kontrollida kohapeal toimuvat, muuhulgas üritusest osavõtjate arvu, kestust, andmeid osavõtutasu kohta ja üritusega seotud kulutuste tähistamist ELi *Leader*-logoga ja Eesti *Leader*-logoga koos ELi embleemiga.

Lõike 6 punkti 5 kohaselt peab projektitoetuse saaja tagama ettevalmistava projekti lõpliku elluviimise viie aasta jooksul pärast ettevalmistavale projektile PRIA poolt viimase toetuseosa väljamaksmist. Ettevalmistavaks projektiks loetakse projektitaotlused, mille raames kavandatakse selliseid tegevusi, mis on hädavajalikud investeeringuobjekti (nt kauba, asja, eseme, ehitise jne) teostamiseks ja mille tegemata jätmine takistab investeeringu tegemist. Näiteks ehitiste projekteerimine, detailplaneering, käsikirjade koostamine jms projektid. Selliste projektide puhul peab projektitoetuse taotlusel selgitama, millise aja jooksul ja millistest vahenditest kavandatakse

projekti tegevusi edasipidi rahastada, et projekt saaks lõplikult ellu viidud, st selle lõpptulemusena on valminud kaup, asi, ehitis jne (nt ehitis, raamat, veebileht jne).

Lõike 6 punkti 7 kohaselt on projektitoetuse saaja kohustatud eristama selgelt oma raamatupidamises projektitoetuse kasutamise seotud kulud ning neid kajastavad kulu- ja maksedokumentid muudest kulu- ja maksedokumentidest.

Määruse § 43 sätestatud muudatusega reguleeritakse toetatava tegevuse ja investeeringuobjektiga seotud muudatusi, mida toetuse saaja võib investeeringu tegemise jooksul määruse eelnõus sätestatud nõuete täitmisel teatud põhjendatud juhtudel teha, ilma et peaks PRIAt eelnevalt teavitama ja nõusolekut küsima.

Lõike 1 kohaselt võib toetuse saaja põhjendatud juhul taotluse rahuldamise otsuses nimetatud investeeringuobjekti asemel soetada, paigaldada või rajada samaliigilise investeeringuobjekti, mis on kooskõlas kohaliku tegevusgrupi strateegia meetmega ja vastab taotluses esitatud eesmärkidele. Samaliigiliseks investeeringuks loetakse sama liiki investeeringuobjekti asendamist teise sama liiki objektiga. Näiteks üht marki köögiseadmeid on põhjendatud juhul võimalik asendada teist marki köögiseadmetega.

Lõike 2 kohaselt võib toetuse saaja põhjendatud juhul taotluses märgitud ehitus-rekonstrueerimistööde asemel teha teisi ehitus- või rekonstrueerimistöid, kui muudatused on tingitud projekteerimise või ehitamise käigus täpsustunud ja tööprojekti kajastatud ehitustööde tegelikust vajadusest ja tehtavad muudatused ei mõjuta taotluses esitatud ehitise kasutamise eesmärki ja sihtotstarvet.

Muudatus võimaldab toetuse saajal operatiivselt tegutseda ja leida lahendusi projekteerimise või ehitamise ja parendamise käigus ilmnenud probleemidele. Näiteks kui ehitustööde käigus selgub, et krohvimistööde maht on planeeritust väiksem, transporttööde hind seoses mahu suurenemisega kasvab, kipskarkassi paigaldus jääb üldse ära ning uue tegevusena lisandub väljatõmbe süsteemi ehitus, siis ettevõtjal on võimalik vastavaid vajalikke muudatusi põhjendatud juhul operatiivselt korraldada ilma, et peaks PRIAt teavitama. Oluline on siinjuures see, et tehtavad muudatused ei tohi mõjutada taotluses esitatud ehitise kasutamise eesmärki ja sihtotstarvet.

Määruse § 43 sätestatud nõuded lubavad toetuse saajal teha põhjendatud juhtudel lõigetes 1 ja 2 nimetatud vajalikke muudatusi toetatavate tegevuste osas järgides §-s 45 lõikes 2 sätestatud nõudeid. Oluline on siinjuures see, et lõigetega 1 ja 2 lisanduvad õigused ei tähenda seda, et kui muudatusega suurenevad kulud, siis suureneb ka taotluse rahuldamise otsuses kindlaks määratud toetussumma. Lisanduvad õigused toimuvad ainult eeldusel, et taotluse rahuldamise otsuses kindlaks määratud toetuse summa ei suurene vaid muudatuse tulemusena investeeringuobjekti maksumuse vähenemise korral väheneb vastavalt toetusmäärale. Vastavat sätet reguleerib eelnõu § 45 lõikes 2 sätestatud muudatus, mis ütleb, et § 43 lõigete 1 ja 2 kohaselt asendatud investeeringuobjekti või ehitustööde osas makstakse toetust §-s 34 sätestatud määral ja suuruses, kuid mitte rohkem kui taotluse rahuldamise otsuses määratud ulatuses.

Määruse § 44 sätestab projektitoetuse abil tegevuse elluviimist ja investeeringu tegemist tõendavate dokumentide esitamise korra.

Lõike 1 kohaselt peab seireandmete kogumise eesmärgil projektitoetuse esmalt kuludeklaratsiooni esitama kohalikule tegevusgrupile seireandmete kogumiseks. Euroopa Komisjoni juhendmaterjalide kohaselt on kohalikul tegevusgrupil ülesanne teostada kohaliku tegevusgrupi strateegia seiret ja hindamist. Seejärel tuleb kuludeklaratsioon koos § 25 lõike 1 punktides 1–11 ja lõikes 2 ning § 44 lõike 1 punktides 1 – 7 nimetatud dokumentide ära kirjadega esitada PRIA-le. Kui kuludeklaratsioonil puudub vastav kohaliku tegevusgrupi märged selle kohta, et projektitoetuse taotleja on esitanud kuludeklaratsiooni kohalikule tegevusgrupile seireandmete kogumiseks, on PRIA-l õigus jätta selline kuludeklaratsioon vastu võtmata.

Kui projektitoetus makstakse välja osaliselt tasutud kuludokumentide alusel, siis tuleb projektitoetuse taotlejal esitada kohalikule tegevusgrupile see kuludeklaratsioon koos kulutusi tõendavate dokumentidega, millega pärast tegevuse elluviimist või investeeringu täielikku või osadena tegemist tõendatakse omafinantseeringuga võrdse rahasumma tasumist PRIA-le. Kuludeklaratsiooni, millega tõendatakse, et PRIA poolt välja makstud toetusraha on kuludokumentide alusel kantud üle töövõtjale, kauba tarnijale või teenuse osutajale, ei esitata kohalikule tegevusgrupile vaid ainult PRIA-le.

Tegevuse elluviimist või investeeringu tegemist tõendavaid dokumente, sealhulgas määruse §-s 25 nimetatud dokumente, on võimalik PRIA-le esitada jooksvalt kuni 2 aasta jooksul alates taotluse rahuldamise otsuse tegemisest, kuid mitte hiljem kui 31. detsember 2014. a. Ühe projekti kohta saab kuludeklaratsiooni esitada PRIA-le kuni neljas osas.

Lõike 1 punkti 4 puhul on oluline meeles pidada, et koolituste korral tuleb märkida osavõtjate nimekirjale (lisaks osalejate kontaktandmetele ja allkirjadele) osalejate isikukoodid. Isikukoodid on vajalikud kohustuslike seireandmete kogumise eesmärgil. Mistahes §-i 25 lõike 1 punktis 8 märgitud ürituste puhul märgib toetuse saaja osavõtjate nimekirjas ka juriidilise isiku registrikoodi kui üritus on käsitatav vähese tähtsusega abina.

Lõike 1 punkti 5 kohaselt peab projektitoetuse saaja esitama §-is 37 lõike 3 punktis 4 nimetatud teatise iga juriidilisest isikust osaleja kohta, kui isik on osalenud § 44 lõike 1 punktis 4 nimetatud koolitusel, seminaril, infopäeval või mistahes muul vähese tähtsusega abina käsitataval üritusel. Teatiste esitamine on vajalik seetõttu, et vähese tähtsusega abi piirsumma üle peetakse arvestust kasusaajapõhiselt ning vastavad andmed iga lõppkasusaaja kohta peab PRIA esitama riigiabiregistrile. Toetuse saaja on koolituste, seminaride, infopäevade jms ürituste korral vahendusorganisatsioon, kes pakub taotletud raha eest projektis osalejatele teenust, teisisõnu kasusaajad ei saa ise toetuse rahalisi vahendeid kasutada, küll aga saavad nad vajaliku teenuse (nt osaleda messil, koolitusel vms).

Lõike 1 punkti 6 kohaselt peab toetuse saaja investeeringuobjekti muudatuse korral esitama PRIA-le koos lõikes 1 nimetatud dokumentidega ehk vormikohase kuludeklaratsiooniga põhjenduse miks toetuse saaja asendas taotluses märgitud investeeringuobjekti samaliigilise objektiga, mida ei olnud märgitud taotluses, ja ära kirjad tegelikult soetatud investeeringuobjekti kohta võetud hinnapakkumustest. Hinnapakkumused peavad vastama määruse § 33 nõuetele.

Lõike 1 punkti 7 kohaselt esitab toetuse saaja koos kuludeklaratsiooniga lisas 10 toodud vormikohase muudatuste ülevaate, milles märgib ehitise ehitustööde muudatuste vajalikkuse

põhjenduse ning kajastab tehtavad muudatused. Näiteks § 43 lõike 2 kohta toodud näite põhjal oleks muudatuste kajastamine lisa 10 alusel järgmine:

Toetatava tegevuse nimetus	Ühik	Andmed tehtud töö üleandmist-vastuvõtmist tõendava dokumendi alusel		Andmed investeeringuobjekti hinnapakumuse alusel		Koguse muutus (+;-)	Maksuse muutus (+;-)
		Kogus	Maksumus eurodes	Kogus	Maksumus eurodes		
1	2	3	4	5	6	7	8
Krohvimistööd	m ²	1 000	6 390	1 230	7 861	-230	-1 471
Transporttööd	kompl	2	768	1	384	+2	+384
Kipskarkassi paigaldus koos kipsplaadiga	m ²	0	0	320	3 068	-320	-3068
Väljatõmbe süsteemi ehitus	kompl	1	1 278	0	0	+1	+1 278
KOKKU			8 436		11 313		-4 539/ +1 662

Lõike 3 kohaselt peab arve-saatelehel või arvel näidatud tehingu sisu vastama arve väljastanud isiku hinnapakumusele või kavandatava tegevuse eeldatava maksumuse arvestusele.

Määruse § 45 sätestab toetuse maksmise ja maksmisest keeldumise korra projektitoetuse taotlejale.

Enne toetuse väljamaksmist kontrollib PRIA toetuse saaja esitatud projekti abikõlbliku kulutuse eest täieliku või osadena tasumist tõendava kuludeklaratsiooni ja sellele lisatud dokumentide ning nendes esitatud andmete õigsust ja nõuetekohasust kohapeal. Ühtlasi kontrollitakse ka tegevuse või investeeringu olemasolu ning seda, kas on tegemist sama tegevuse või investeeringuga, mille jaoks küsiti toetust. Oluline on silmas pidada, et projektitoetuse saaja peab pidama kinni kohaliku tegevusgrupi strateegiameetmes esitatud nõuetest.

Oluline on märkida, et § 43 lõigetega 1 ja 2 lisanduvad õigused ei tähenda seda, et kui muudatusega suurenevad kulud, siis suureneb ka taotluse rahuldamise otsuses kindlaks määratud toetussumma. Lisanduvad õigused toimivad eeldusel, et taotluse rahuldamise otsuses kindlaks määratud toetuse summa ei suurene ning muudatuse tulemusena investeeringuobjekti maksumuse vähenemise korral väheneb vastavalt toetusmäärale. Lõikes 2 sätestatud nõude kohaselt vastavalt § 43 lõigetele 1 ja 2 asendatud investeeringuobjekti või ehitustööde osas makstakse toetust §-s 34 sätestatud määral ja suuruses, kuid mitte rohkem kui taotluse rahuldamise otsuses määratud ulatuses.

Toetus makstakse toetuse saaja arvelduskontole kolme kuu jooksul pärast nõuetekohaste dokumentide esitamist. Taotleja esitab toetuse väljamaksmiseks kuludeklaratsiooni koos arvete, maksekorralduste jm dokumentide ära kirjadega. Kuid kui neis on vigu või need on üksteisele vasturääkivad, siis saadetakse toetuse saajale järelepärimine selgituste saamiseks. Toetuse summa kantakse arvelduskontole, mis on registreeritud põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registris taotleja poolt esitatud avalduse alusel.

Määruse § 46 kohaselt võib toetuse saaja toetatava tegevuse elluviimist rahastada riigieelarvelistest, sh sildfinantseerimise vahenditest enne töö, teenuse või kauba eest täielikult tasumist. Nimetatud rahastamisviis võimaldab toetuse saajal paindlikumalt ellu viia kavandatavat projekti ning aitab ületada investeeringu tegemisega kaasnevat finantsprobleemi. Ettenähtav rahastamisviis on siseriiklik lahendus, mis on suunatud Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi vahendite paremale ära kasutamisele ning paindlike finantseerimisvõimaluste loomisele, kuid ei ole ise otseselt Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi toetus.

Eelnõuga ettenähtav rahastamisviis tähendab seda, et toetuse saaja toetatava tegevuse elluviimist võib rahastada enne töö, teenuse või kauba eest täielikult tasumist, kui toetuse saaja on piisavalt usaldusväärne ning tehtud töö või osutatud teenus on lõpetatud või müüdud kaup üle antud ning toetuse saaja on need vastu võtnud ja nende eest tasunud vähemalt omafinantseeringuga võrdse rahasumma. Nimetatud rahastamisviisi ei kohaldata kapitalirendi puhul.

Omafinantseeringuga võrdne summa on rahasumma, mille toetuse saaja tasub isikule, kes osutas esitatud investeeringuobjekti või kavandatava tegevuse hinnapakumuse alusel toetatava tegevuse elluviimiseks toetuse saajale teenust, tegi tööd või müüs kaupa. Omafinantseeringuga võrdse rahasumma hulka loetakse selle isiku, kellelt toetuse saaja tellis teenust või tööd või ostis kaupa, väljastatud arve-saatelehel või arve ära kirjal kajastatud kõik abikõlblikud kulud, millest on maha arvestatud tegevuse elluviimise rahastamise otsuse alusel toetuse saajale makstav summa (ehk enne toetatava tegevuse elluviimise rahastamise otsuse tegemist peab toetuse saajal olema tasutud ainult see osa arve-saatelehe või arve ära kirjal kajastatud abikõlblikest kuludest, mis jääb alles, kui arve-saatelehe või arve ära kirjal kajastatud abikõlblike kulude kogusummast arvestatakse maha toetusmäära alusel arvatud toetuse summa), ning kõik mitteabikõlblikud kulud, mis mingil mõjuval põhjusel on nimetatud arve-saatelehe või arve ära kirjal kajastatud. Näiteks kuulub arve-saatelehe või arve ära kirjal kajastatud mitteabikõlblike kulude (mis peavad toetuse saajal olema tasutud enne toetatava tegevuse elluviimise rahastamise otsuse tegemist) hulka toetatava tegevuse käibemaks, kui toetuse saaja on käibemaksukohustuslane, ning ka muud mitteabikõlblikud kulud, mis on kuludokumentides kajastatud.

Toetatava tegevuse elluviimise rahastamine võib toimuda selliselt, et igast eraldi kuludokumentidest on tasutud omafinantseeringuga võrdne summa või selliselt, et kuludeklaratsioonis näidatud kõikide kuludokumentide summast kokku on tasutud vähemalt omafinantseeringuga võrdse rahasumma ulatuses kuludokumente.

Toetatava tegevuse elluviimise rahastamiseks peab toetuse saaja PRIA-le esitama vormi kohase kuludeklaratsiooni koos kulu- ja omafinantseeringuga võrdse rahasumma tasumist tõendavate dokumentidega. PRIA teeb toetatava tegevuse elluviimise rahastamise otsuse pärast kulutuste abikõlblikkuse kontrollimist, arvestades seejuures toetuse saaja piisavat usaldusväärset ning kannab toetatava tegevuse elluviimise rahastamise otsuste alusel määratud raha toetuse saaja

arveldusarvele. Tegevuse elluviimise rahastamise otsuse alusel saadud raha võib toetuse saaja kasutada üksnes isiku, kellelt toetuse saaja tellis teenust või tööd või ostis kaupa, väljastatud arve-saatelehe või arve ära kirjal märgitud toetatava tegevuse abikõlblike kulude eest tasumiseks. Toetuse saaja peab pärast tegevuse elluviimise rahastamise otsuse alusel saadud raha laekumist viivitamatult tasuma kuludokumentide alusel tasumata jäänud kogusumma isikule, kellelt ta tellis teenuse või töö või ostis kaupa. Tasumise tõendamiseks peab toetuse saaja esitama PRIA-le seitsme tööpäeva jooksul arvates tegevuse elluviimise rahastamise otsuse alusel saadud raha laekumisest oma arvelduskontole kuludeklaratsiooni koos maksmist tõendavate dokumentidega (arve-saatelehel või arvel märgitud rahalise kohustuse tasumist tõendava maksekorralduse ära kiri või väljatrükk või arvelduskonto väljavõte).

Kui tasumise ja PRIA-le nõutavate dokumentide esitamise tähtaegadest ei ole kinni peetud või esitatud kuludokumendid ei vasta nõuetele, siis on PRIA-l õigus edaspidi keelduda toetuse saaja toetatava tegevuse elluviimise rahastamisest enne töö, teenuse või kauba eest tasumist.

Toetuse väljamakse otsuses märgitud väljamakstavast toetuse summast arvestatakse tasaarvelduse korras maha tegevuse elluviimise rahastamise otsuse alusel toetuse saajale makstud summa. Toetuse maksmisest keeldumise korral peab toetuse saaja tegevuse elluviimise rahastamise otsuse alusel saadud raha asjaomases ulatuses tagasi maksuma. Kui kuludokumentide alusel tasumata jäänud kogusumma tasumise ja PRIA-le nõutavate dokumentide esitamise tähtaegadest ei ole kinni peetud, siis on PRIA-l õigus edaspidi keelduda toetuse saaja toetatava tegevuse elluviimise rahastamisest enne töö, teenuse või kauba eest tasumist või algatada tegevuse elluviimise rahastamise otsuse alusel makstud raha tagasinõudmine. Samuti on PRIA-l õigus keelduda toetatava tegevuse elluviimise rahastamisest enne töö, teenuse või kauba eest tasumist kui esitatud kuludokumendid ei vasta nõuetele või ei ole piisavalt selged ja läbipaistvad.

Määruse § 47 sätestatakse dokumentide säilitamine. Taotlejale ei tagastata esitatud dokumente, kuid PRIA on kohustus säilitada toetuse andmise ja kasutamisega seotud dokumente vähemalt 2025. a 31. detsembrini. Vastavalt nõukogu määruse (EÜ) nr 1290/2005 artiklile 28 teostab komisjon programmi lõppmakse pärast maaelu arengu programmi rakendamise viimase aruande kättesaamist vastava prioriteedi kaasfinantseerimise määra, vastava maaelu arengu programmi rakendamise viimase eelarveaasta raamatupidamisaruannete ja asjakohase kontrollimise ja heakskiitmise otsuse alusel. Need raamatupidamisaruanded esitatakse komisjonile hiljemalt 30. juuniks 2016 ja need hõlmavad akrediteeritud makseasutuse poolt kuni 31. detsembrini 2015 tehtud kulusid. Lõppmakse teostatakse hiljemalt kuus kuud pärast nimetatud teabe ja dokumentide kättesaamist. Pärast lõppmakse teostamist allesjäävad kohustused tasaarveldatakse komisjoni poolt hiljemalt kuue kuu jooksul. Liikmesriikide kogemus näitab, et komisjoni viimane makse tavaliselt hilineb ja seepärast sätestatakse dokumentide säilitamise lõpptähtajana aasta 2025, mis peaks sisaldama ka väikese varu.

Määruse § 48 sätestab rakendussätted.

Lõike 1 kohaselt sõlmib PRIA kohaliku tegevusgrupiga halduslepingu Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse § 57² lõike 2 alusel 30 tööpäeva jooksul arvates halduslepingu sõlmimise taotluse esitamisest, mille kohalik tegevusgrupp esitab PRIA-le hiljemalt 1. novembriks 2012. aastal. Säte on kehtestatud hetkel tegutsevatele 26 kohalikele tegevusgrupile ehk kõigile sellistele kohalikele tegevusgruppidele, kes on täitnud kohaliku tegevusgrupi

ülesandeid enne ELÜPS § 116¹ jõustumist 27. november 2011.aastal. Sõnastus on otseselt seotud ELÜPS §-ga 116¹, mis võimaldab kohaliku tegevusgrupi ülesandeid täita halduslepingut sõlmimata 31. detsembrini 2012. aastal üksnes sellistel kohalikel tegevusgruppidel, kes on kohaliku tegevusgrupi ülesandeid täitnud enne ELÜPS § 116¹ jõustumist 27. november 2011.aastal.

Lõike 2 kohaselt loetakse Põllumajandusministeeriumi poolt heakskiidetuteks strateegiad ja nende muudatused, mille rakendamiseks on põllumajandusminister kinnitanud strateegia rakendamise eelarve esimese ja teise perioodi kohta. Alates 2009. aastast rakendavad kohalikud tegevusgrupid strateegiaid, mida hindas 04. augusti 2008. a põllumajandusministri käskkirja nr 163 alusel kokku kutsutud hindamiskomisjon. Selle komisjoni hindamistulemuste alusel kinnitati kohalike tegevusgruppide eelarved aastateks 2008–2010 ja 2011–2013 ning alustati strateegiate rakendamist kohalike tegevusgruppide poolt. Kuna strateegiad on juba üks kord Põllumajandusministeeriumi poolt heaks kiidetud, siis halduslepingu sõlmimise taotluse esitamiseks ei ole vaja uuesti heaks kiita juba varasemalt PRIA-le esitatud strateegiaid ja nende muudatusi.

Lõike 3 kohaselt vastab kohalik tegevusgrupp § 11 lõike 3 punktis 5 sätestatud nõudele, et töörühma liikmed ei ole kohaliku tegevusgrupi juhatuse liikmed, hiljemalt 1. juuliks 2013. aastal. Rakendussäte puudutab üksnes § 11 lõike 3 punktis 5 kehtestatud uut nõuet, s.t töörühma liikmed ei ole kohaliku tegevusgrupi juhatuse liikmed. Sellest tulenevalt on PRIA-l õigus sõlmida haldusleping ka sellise kohaliku tegevusgrupiga, kes ei vasta määruse § 11 lõike 3 punktis 5 sätestatud nõudele, mille kohaselt töörühma liikmed ei ole kohaliku tegevusgrupi juhatuse liikmed tingimusel, et kohalik tegevusgrupp viib end nimetatud nõudele vastavaks hiljemalt 1. juuliks 2013. aastal. Nt kui kohaliku tegevusgrupi põhikirja kohaselt valib ja kinnitab töörühma koosseisu üldkoosolek, mis põhikirja kohaselt kutsutakse kokku kord aastas ning 2012. aastal on üldkoosolek juba toimunud, siis võib praktikas kohalikul tegevusgrupil osutada keeruliseks järgida määruse § 11 lõike 3 punktis 5 nimetatud nõuet, mille kohaselt töörühma liikmed ei kuulu juhatusse, sest põhikirja kohaselt ei ole võimalik üldkoosolekut 2012. aastal uuesti kokku kutsuda. Seega on täiendava tähtaja andmine kohalikele tegevusgruppidele vajalik.

Lõike 4 kohaselt ei kohaldata määruse § 42 lõigetes 2–4 sätestatud nõudeid nende toetuse saajate suhtes, kes on esitanud oma projektitoetuse taotluse kohalikele tegevusgruppidele enne selle määruse jõustumist alanud taotluste vastuvõtu ajal, st kui määrus jõustub sel ajal kui kohalik tegevusgrupp on avanud taotluste vastuvõtu oma strateegiameetme raames, siis selles taotlusvoorus kohaliku tegevusgrupi kinnitamise otsuse ja PRIA taotluse rahuldamise otsuse saanud toetuse saajale ei laiene kohustus teha oma investeering 25% ulatuses taotluse rahuldamise otsuse saamisele järgneva kuue kuu jooksul. Küll aga kehtib talle § 42 lõikes 1 sätestatud nõue esitada PRIA-le kuludokumendid hiljemalt 31. detsembriks 2014. aastal selle kohta, et kavandatav tegevus on ellu viidud või investeering on tehtud.

Lõike 5 kohaselt võib toetuse saaja põhjendatud juhul taotleda kavandatava tegevuse elluviimiseks või investeeringu tegemiseks ettenähtud kahe aasta pikkuse perioodi pikendamist ühekordselt kuni kuus kuud. Oluline on, et investeeringu tegemiseks ettenähtud tähtaega ei pikendata kauem kui 31. detsember 2014. aasta. Kavandatava tegevuse elluviimiseks või investeeringu tegemiseks ettenähtud tähtaja pikendamist võib taotleda kui kavandatava tegevuse elluviimine või investeeringu tähtaegne tegemine on olnud takistatud toetuse saaja tahtest

sõltumatu asjaolu tõttu ning tähtaja pikendamine ei too kaasa toetuse andmise eesmärgi kahjustamist. Toetuse saaja peab sellisel juhul PRIAt ja kohalikku tegevusgruppi investeeringu tegemist takistavast asjaolust viivitamata teavitama ning esitama põhjenduse investeeringu tegemiseks vajaliku tähtaja pikendamise kohta. Kavandatava tegevuse elluviimise või investeeringu tegemiseks ettenähtud tähtaja pikendamiseks küsib PRIA kohalikul tegevusgrupil hinnangu kas investeeringu või kavandatava tegevuse elluviimise tähtaja pikendamine vastab kohaliku tegevusgrupi strateegiale ja rakenduskavale või mitte. Otsuse tegemisel arvestab PRIA kohaliku tegevusgrupi hinnangut.

Toetuse saaja tahtest sõltumatuteks erandlikeks asjaoludeks saavad olla üksnes sellised asjaolud, mida ei olnud teada või nendega ei olnud võimalik arvestada toetuse taotlemisel ja taotluse menetlemisel. Taotleja tahtest sõltumatud erandlikud asjaolud, millele toetudes soovitakse investeeringu tegemise kaheaastase tähtaja pikendamist, peavad olema põhjuslikus seoses toetuse saaja võimega sooritada investeering määrusega ettenähtud tähtajal. Investeeringu tegemise tähtaja pikendamist võib õigustada näiteks toetuse saaja äripartneri pankrotistumine ja sellest tulenevad raskused omaosaluseks algselt kavandatud vahendeid leida, samuti investeeringu teostajaks valitud lepingupartneri tegevusest või tegevusetusest tulenevad ettenägematud probleemid, mistõttu on investeeringu tähtaegne tegemine osutunud kas raskendatuks või võimatuks, seda siiski eeldusel, et toetuse saaja on sellises lepingulises suhtes omapoolsed kohustused täitnud nõuetekohaselt. Investeeringu tegemise tähtaja pikendamist võivad õigustada ka erinevat laadi õnnetusjuhtumid, kui on võimalik näidata, et õnnetuse tagajärjel või ka õnnetuse tagajärgede kõrvaldamise vajadusest tulenevalt on toetuse saajal tekkinud raskused täita tähtaegselt investeeringu tegemise kohustust.

Lõike 6 kohaselt lubatakse lõikes 5 nimetatud toetuse saajal, kellel kavandatavast investeeringust on tehtud osa, mille maksumus moodustab vähemalt 50% kogu investeeringu abikõlblikust maksumusest, üks kord ühe taotluse kohta taotleda lõikes 5 sätestatud kavandatava tegevuse elluviimise või investeeringu tegemise kaheaastase tähtaja pikendamist kuni kuue kuu võrra, kuid mitte rohkem kui 31. detsembrini 2014. aastal. Kavandatava tegevuse elluviimist või investeeringu tegemise kaheaastast tähtaega saab pikendada ainult siis, kui projekti elluviimise tähtaegset tegemist takistab toetuse saaja tahtest sõltumatu asjaolu, millest PRIAt on viivitamata teavitatud, ning kavandatava tegevuse või investeeringu tegemiseks ettenähtud tähtaja pikendamine ei kahjusta projekti eesmärki ega investeeringuobjekti sihipärast kasutusele võtmist. Kui aga esineb juhtumeid, kus kavandatava tegevuse elluviimisega või investeeringu tegemisega on alustatud, aga kavandatava tegevuse elluviimist või investeeringust ei ole jõutud teha osa, mille maksumus moodustab vähemalt 50% kavandatava tegevuse või investeeringu abikõlblikust maksumusest, kuid tähtaja pikendamine on põhjendatud ja vajalik toetuse saaja ja projekti elluviimise seisukohast, siis on PRIAl õigus kõiki asjaolusid ja huve arvesse võttes rahuldada projekti elluviimise tähtaja pikendamise avaldus.

Kavandatava tegevuse elluviimise või investeeringu tegemise kaheaastase tähtaja pikendamise protsessi reguleerimise vajalikkus tuleneb asjaolust, et arengukava meetmete raames toetust saanud projektide elluviimise käigus on palju tähtaja pikendamise juhtumeid ning seetõttu on vajadus ühtlustada kõigi arengukava meetmete jaoks taoliste juhtumite menetlemine PRIAs.

Kuna kavandatava tegevuse elluviimise ja investeeringu tegemiseks ettenähtud tähtaja pikendamine on erandlik juhtum, siis peab kavandatava tegevuse elluviimise või investeeringu

tegemise tähtaja pikendamist sooviv toetuse saaja esitama vastavalt lõikele 6 PRIAle avalduse, milles märgib kavandatava tegevuse elluviimiseks või investeeringu tegemiseks ettenähtud tähtaja pikendamist tingivad toetuse saaja tahtest sõltumatud erandlikud asjaolud ning põhjendab tähtaja pikendamise vajalikkust. Koos avaldusega peab kavandatava tegevuse elluviimise või investeeringu tegemise tähtaja pikendamist sooviv toetuse saaja olema võimeline tõendama toetuse saaja tahtest sõltumatuid erandlikke asjaolusid ning seoseid tähtaja möödalaskmise ja toetuse saaja tahtest sõltumatute erandlike asjaolude vahel.

Lõike 7 kohaselt küsib PRIA kohalikul tegevusgrupil hinnangu selle kohta kas kavandatava tegevuse või investeeringu tegemise tähtaja pikendamine vastab kohaliku tegevusgrupi strateegiale ja rakenduskavale. Hinnangu küsimine on vajalik seetõttu, et projektitoetuse taotlusele kinnitamise otsuse andmisel lähtub kohalik tegevusgrupp muuhulgas ka sellest, millise tähtajaga projekt ellu viiakse.

Lõike 8 kohaselt otsustab PRIA toetuse saaja poolt esitatud avalduse ja toetuse saaja tahtest sõltumatuid erandlikke asjaolusid tõendavate materjalide ning kohaliku tegevusgrupi hinnangu alusel nõusoleku andmise 30 tööpäeva jooksul avalduse esitamise päevast arvates. Lõigetes 5 kuni 7 sätestatud tingimustega võimaldatakse eelpool kirjeldatud erandlikel juhtumitel toetuse saajatel viia ellu kavandatav tegevus või teostada investeering lõplikult ning täita sihipäraselt võetud kohustus. Kui aga esineb juhtumeid, kus investeeringu tegemisega on alustatud, aga investeeringust ei ole jõutud teha osa, mille maksumus moodustab vähemalt 50% kogu investeeringu abikõlblikust maksumusest, kuid investeeringu tegemise kaheaastase tähtaja pikendamine on põhjendatud ja vajalik ettevõtte ning investeeringu jätkusuutlikkuse seisukohast, siis on PRIAl õigus kõiki asjaolusid ja huve arvesse võttes nõustuda investeeringu tegemise tähtaja pikendamisega.

Lõike 9 kohaselt tunnistatakse kehtetuks põllumajandusministri 27. septembri 2010. a määrus nr 92 "*Leader*-meetme raames antava kohaliku tegevusgrupi toetuse ja projektitoetuse saamise nõuded, toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise täpsem kord", eelnõu muudatuste suure mahu tõttu.

Eelnõu terminoloogia

Määruse eelnõus on kasutatud ELi Teatajas ilmunud asjaomastes eestikeelsetes ELi määrustes kasutatavaid termineid.

Projektitaotlus on projektitoetuse taotluse kinnitamise taotlus, mis esitatakse projektitoetuse taotluse kinnitamise taotlemiseks kohalikule tegevusgrupile. Projektitaotluse kohta teeb kohalik tegevusgrupp kinnitamise või kinnitamisest keeldumise otsuse.

Projektitoetuse taotlus on taotlus, mis esitatakse projektitoetuse taotlemiseks PRIAle. Projektitoetust võib taotleda projektitoetuse taotleja, kelle projektitaotlus on kohaliku tegevusgrupi otsusega kinnitatud. Projektitoetuse taotluse kohta teeb PRIA taotluse rahuldamise või rahuldamata jätmise otsuse.

Toetuse saaja tegevuse elluviimise rahastamise otsus on otsus, mille PRIA teeb kui toetatava tegevuse elluviimist rahastatakse riigieelarvelistest, sh sildfinantseerimise vahenditest enne töö, teenuse või kauba eest täielikult tasumist juhul kui toetuse saaja on piisavalt usaldusväärne ning

tehtud töö või osutatud teenus on lõpetatud või müüdnud kaup üle antud ning toetuse saaja on need vastu võtnud ja nende eest tasunud vähemalt omafinantseeringuga võrdse rahasumma.

Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu väljatöötamisel võeti aluseks nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta (ELT L 277, 21.10.2005, lk 1–40), komisjoni määrus (EL) nr 65/2011, millega kehtestatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 rakendamise üksikasjalikud eeskirjad seoses kontrollimenetluse rakendamise ning nõuetele vastavusega maaelu arengu toetusmeetmete osas (ELT L 25, 28.01.2011, lk 8–23), ja komisjoni määrus (EÜ) nr 1974/2006, millega sätestatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 kohaldamise üksikasjalikud eeskirjad (ELT L 368, 23.12.2006, lk 15–73).

Määruse mõjud

Määrusega kehtestatakse nõuded kohaliku tegevusgrupi kohta, sealhulgas nõuded kohaliku tegevusgrupi põhikirja, liikmesuse, juhtimise, tegevusaja ja -piirkonna kohta, nõuded kohaliku arengu strateegia ja rakenduskava kohta, strateegia ja rakenduskava heakskiitmise kord, kohaliku tegevusgrupiga halduslepingu sõlmimise taotlemise ja taotluse menetlemise kord, taotluse vorm ja töökordade loetelu ning *Leader*-meetme raames antava kohaliku tegevusgrupi toetuse ja projektitoetuse saamise täpsemad nõuded taotleja, kavandatava tegevuse ja taotluse kohta, abikõlblikud ja mitteabikõlblikud kulud, toetuse määr ja suurus, sealhulgas toetuse maksimaalne suurus, toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise täpsem kord, taotluse vorm, taotluse hindamise kriteeriumid ja taotluse hindamise kord, nõuded toetuse saajale, toetuse väljamaksmise kord ja enne töö, teenuse või vara soetamise eest tasumist toetatava tegevuse elluviimise riigieelarvelistest vahenditest rahastamise taotlemise ja taotluse menetlemise kord, taotluse vorm ning rahastamise määr, taotluse rahuldamise otsuse muutmise ja kehtetuks tunnistamise kord.

Võrreldes kehtiva määrusega on uue nõudena sätestatud, et kohalik tegevusgrupp peab PRIAga sõlmima halduslepingu. Halduslepingu sõlmimise vajadus tuleneb Tartu Ringkonnakohtu 11. mai 2010.a otsusest haldusasjas nr 3-09-1804, mille kohaselt kohalik tegevusgrupp annab välja eelhaldusakti tehes projektitoetuse taotluse kinnitamise otsuse. Nimetatud otsus on PRIA-le projektitoetuse taotluse esitamise tingimuseks ja selle kaastahastamiseks Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist. Tegemist on haldusaktiga, mis määrab vältimatult kindlaks menetluse lõpptulemuse, st kohaliku tegevusgrupi poolt tehtud otsus on PRIA-le siduv. Kuna nimetatud otsus on HMS § 52 lg 1 p 2 mõttes eelhaldusakt, siis sellest tulenevalt peab kohalik tegevusgrupp rahastatavate projektide valimisel järgima HMSi nõudeid. Selleks, et kohaliku tegevusgrupi poolt projektitoetuse taotluse kinnitamise otsus vastaks HMSi nõuetele näeb ELÜPS § 57² lõige 1 ette kohustuse sõlmida PRIA ja kohaliku tegevusgrupi vahel haldusleping. Nõude kehtestamine loob eeldused, et rahastatavate projektide valik kohalikus tegevusgrupis muutub selgemaks ja läbipaistvamaks ning tagab eelhaldusakti suurema õiguskindluse.

Projektitoetuse puhul on kehtestatud muudatus, mille kohaselt kohalikel tegevusgruppidel on lubatud taotleda toetust ainult sellistele oma projektidele, mis on koostööprojektid.

Teine suurem muudatuse blokk võrreldes kehtiva määrusega on seotud toetuse saajale sätestatud nõuete täiendamise ja täpsustamisega kiirendamiseks kavandatavate tegevuste elluviimist ja investeringute tegemist ning *Leader*-meetme eelarveliste vahendite kasutamist, tagades niiviisi käesolevaks programmiperioodiks ettenähtud eelarveliste vahendite õigeaegne kasutamine.

Määruse § 42 lõikes 2 sätestatud muutus võrreldes kehtiva määrusega on suunatud kohalikus tegevusgrupis toimuvate taotlusvoorude raames toetuse taotlejatele, kes esitavad oma projektitoetuse taotlused pärast määruse jõustumist. Muudatuse kohaselt peab toetuse saaja kohe peale taotluse rahuldamise otsuse saamist alustama investeringu tegemist: toetuse saaja peab kuue kuu jooksul arvates PRIA poolt taotluse rahuldamise otsuse tegemisest tegema kavandatavast investeringust osa, mille maksumus moodustab vähemalt 25% kogu investeringu abikõlblikust maksumusest, ja esitama selle tegemist tõendavad dokumendid PRIAle. Ülejäänud investeringu peab toetuse saaja tegema ja esitama selle tegemist tõendavad dokumendid PRIAle hiljemalt 31. detsembriks 2014. aastaks. Muudatuse vajalikkus tuleneb eelkõige vajadusest kehtestada kõikidele arengukava raames rakendatavatele meetmetele ühesugused tingimused investeringu elluviimisel. Samas tagab muudatus vajaliku reageerimisaja teostamata jäänud investeringute tulemusel vabanenud vahenditega tegelemiseks, võimaldades vajadusel enne programmiperioodi lõppu eelarvelisi vahendeid meetmete vahel ümber suunata.

Määruse §-ga 43 reguleeritakse toetatava tegevuse ja investeringuobjektiga seotud muudatusi, mida toetuse saaja võib investeringu tegemise jooksul määruse eelnõus sätestatud nõuete täitmisel põhjendatud juhtudel teha, ilma et peaks PRIAt eelnevalt teavitama ja nõusolekut küsima. Muudatuste reguleerimise vajalikkus tuleneb *Leader*-meetme rakendamisel ja PRIA praktilise töö käigus ilmnenu asjaoludest. Lisanduvad õigused ei too kaasa taotluse rahuldamise otsuses kindlaks määratud toetussumma suurenemist. Muudatus vähendab eeldatavalt PRIA halduskoormust ning soodustab investeringute kiiremat elluviimist ja võimaldab ettevõtjatel edaspidi operatiivsemalt teha investeringuga seotud vajalikke muudatusi.

Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse kehtestamine ei too kaasa lisakulutusi riigieelarve vahenditest.

Leader-meetme raames antavat toetust rahastatakse 80% ulatuses Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) ning 20% ulatuses Eesti riigi riigieelarvest. Arengukava raames toetatakse *Leader* telge 85 759 063 euro ulatuses.

Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

Määruse kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu saadeti kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumile, Siseministeeriumile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile ning Justiitsministeeriumile õigusaktide eelnõude infosüsteemi EIS kaudu.

Siseministeerium kooskõlastas eelnõu märkustega, millega on eelnõus arvestatud.

Justiitsministeerium kooskõlastas eelnõu vaikimisi. Rahandusministeerium ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ei ole kooskõlastamiseks ettenähtud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, mistõttu loetakse eelnõu Vabariigi Valitsuse 13. jaanuari 2011. a määruse nr 10 "Vabariigi Valitsuse reglement" § 7 lõike 4 kohaselt kooskõlastatuks.

Määruse tegemisel on arvestatud sotsiaalpartnerite ja PRIA ettepanekuid ja soovitusi. Määruse ettevalmistamisel on sotsiaalpartneritest kaasatud olnud kahekümne kuue Eestis tegutseva kohaliku tegevusgrupi esindajad. Olulisemad muudatusettepanekud, mis esitati kohalike tegevgruppide poolt võrreldes kehtiva määrusega olid võimaldada kohalikel tegevusgruppidel muuta rakenduskava vähemalt kaks korda aastas, laiendada omafinantseeringu katmiseks lubatavaid mitterahalise sissemakse võimalusi, reguleerida projekti muudatustega seotud küsimused ja pikendada kohaliku tegevusgrupi tegevuse rahastamiseks enne töö, teenuse või vara soetamise eest tasumist mõeldud vahendite kasutamise tähtaega kuni 01. juulini 2015. aastal.

Ants Noot
Kantsler